

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ
БЕОГРАД**

Пословни број: К-По₂ 22/2010.

**ТРАНСКРИПТ АУДИО ЗАПИСА
О ОБЈАВЉИВАЊУ ПРЕСУДЕ дана 26. јуна 2012. године**

УТВРЂУЈЕ СЕ да су објављивању пресуде приступили:

- **заменик тужиоца за ратне злочине** Снежана Станојковић,
- **пуномоћник оштећених** адв. Марина Кљајић,
- **сви оптужени, осим Љубана Деветака и Петронија Стевановића,**
- **и браниоци:**
- адв. Милорад Константиновић, бранилац опт. Деветака,
- адв. Гордана Живановић - бранилац опт. Деветака и Јована Димитријевића,
- адв. Слободан Живковић, бранилац опт. Девчића, Стојановића и Бачића,
- адв. Војислав Вукотић, бранилац опт. Крњајића,
- адв. Бранко Лукић, бранилац опт. Миодрага Димитријевића и Влајковића,
- адв. Бранко Димић, бранилац опт. Јосиповића и Николајидиса,
- адв. Бранислава Фурјановић, бранилац оптужених Косијера и Стевановића.

Није приступио:

- **бранилац опт. Милана Радојчића, адв. Градимир Налић, уредно позван,**
- **браиилац опт. Дарка Перића, адв. Јасмина Живић, а замењује је адв. Никола Рашић, по заменичком пуномоћју у списима.**

Приступа се објављивању пресуде.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА: Устаните сви.

Након одржавног главног јавног претреса дана 18. маја 2012. године, веће је једногласно

У ИМЕ НАРОДА

Донело, а председник већа дана 26.06.2012. године у 11 часова јавно објављује следећу:

ПРЕСУДУ

Опт. Љубан Деветак, Милан Девчић, Милан Радојчић, Жељко Крњајић, Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић, Радисав Јосиповић, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић, Зоран Косијер, Петроније Стевановић и Александар Николајидис,

-сд личним подацима као у списима предмета,

КРИВИ СУ

Што су:

Опт.Љубан Деветак, Милан Девчић, Милан Радојчић и Жељко Крњајић, као припадници фактички успостављене цивилне и војне власти – милиције и територијалне одбране (ТО) Ловас и Товарник самопроглашене САО Славоније, Барање и Западног Срема (СБЗС),

Опт.Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић и Радисав Јосиповић, као припадници ТО Ваљево, чије су јединице по доласку на подручје Републике Хрватске ушле у састав Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде (2.пгмбр) ЈНА,

Опт.Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић, Зоран Косијер, Петроније Стевановић и Александар Николајидис, као припадници добровољачке оружане групе „Душан Силни“, који су по доласку у место Ловас у Републици Хрватској, ушли у састав ТО и милиције Ловас,

кршећи правила међународног права садржана у чл.3. Четврте женејске конвенције о заштити грађанских лица за време рата од 12.08.1949. године, чл.4. став 1 и 2 тачка а), е) и х), чл.13. став 1 и 2

Допунског протокола о заштити жртава немеђународних оружаних сукоба (Протокол II) уз наведену Конвенцију,

у току октобра и новембра месеца 1991. године у месту Ловас у Републици Хрватској, тада федералној чланици СФРЈ, за време унутрашњег оружаног сукоба између ЈНА и других оружаних јединица под њеном командом и контролом, са једне стране и самоорганизованих оружаних јединица Збора народне гарде (ЗНГ) и МУП-а Републике Хрватске, са друге стране, у напред означеним својствима наређивали или извршавали следеће радње и то:

I

Опт. Жељко Крњић

Дана 10.10.1991. г. у насељу Ловас, у својству командира Станице милиције Товарник, заједно са припадницима оружане групе којом је командовао, сачињене од двадесетак припадника милиције, неколико мештана Ловаса и добровољаца, извршио **напад на цивилно становништво хрватске националности и поједине цивиле, који је имао за последицу смртно страдање 7 цивилних лица**, тако што је са припадницима своје оружане групе учествовао у нападу који се одвијао по наређењу команданта 2. пгмбр ЈНА, стр.пов.бр. 350-1 од 09.10.1991.г., кретао се и контролисао улице Петра Прерадовића, Марка Орешковића (сада Вуковарска), Иве Лоле Рибара (сада Анте Старчевића), Фрање Рачког и Краља Томислава, те као командир није предузео све неопходне мере да онемогући напад на цивилно становништво, већ је у томе и сам учествовао – наређивао, непосредно предузимао и допуштао да припадници његове оружане групе без икаквог војног оправдања, врше напад на цивилне објекте и поједине цивиле, па су тако, иако у селу није било јединица ЗНГ и МУП-а Републике Хрватске, **оптужени и припадници његове оружане групе, неконтролисано и насумице отварали ватру из пешадијског наоружања по цивилним објектима, што је оптужени и наређивао и дозволио да се бацају бомбе и друге експлозивне направе на исте, услед чега су запаљене куће Вида Кризманића, Ивана Оструна, Ивана Цоњара, Амалије Мартиновић, Јосипа Краљевића, Ивице Грчанца, те је заједно са припадницима своје оружане групе изводио цивиле из кућа у току напада и одводио са собом, дозвољавајући да то и други чине, а појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама, иако је био свестан да услед таквог његовог понашања – чињења и нечињења могу наступити забрањене последице у виду смртог страдања цивила, он је на њих пристао, услед чега су у току напада припадници оружане групе којом је командовао оптужени, изводили цивиле из кућа и убијали по двориштима и улицама или су их затицали на другим местима, одводили са собом и убијали, те је наступила смрт седам**

лица, која нису припадала ниједној оруженој формацији, нити непосредно учествовала у непријатељствима и то: 1) *Мирка Гргића* (р.1957.г.), 2) *Данијела Бадањка* (р.1926.г.) и 3) *Цецилије Бадањак* (р.1928.г.), сви у улици Петра Прерадовића; 4) *Јосипа Пољака* (р.1944.г.) у улици Марка Орешковића, 5) *Вида Кризманића* (р.1937..г.) у улици Фрање Рачког; 6) *Ивана Оструна* (р.1933.г.) у улици Иве Лоле Рибара и 7) *Паве Ђаковића* (р.1936.г.) затеченог у улици Краља Томислава, а потом одведеног у двориште његове куће у улици Стјепана Радића где је убијен,

-чиме је извршио кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ.

II

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић

Након 10.10.1991.г. по запоседању Ловаса, противзаконито и фактички успоставили нову локалну власт цивилног и војног карактера, па су у наредном периоду током **октобра и новембра месеца 1991.г.**, опт. Љубан Деветак у својству фактичког команданта села и управитеља земљорадничке задруге, са врло широким војним и цивилним овлашћењима, опт. Милан Радојчић у својству команданта ТО Ловас, а опт. Милан Девчић у својству командира новоуспостављене станице милиције, наређивали припадницима ТО, милиције и оружане групе „Душан Силни“, која је ушла у њихов састав, а у појединим ситуацијама и непосредно предузимали према цивилном становништву хрватске националности следеће радње:

- 1) нечовечно поступање;**
- 2) мучење и повреде телесног интегритета;**
- 3) убиства одређених цивилних лица.**

Тако што су:

1.а)У периоду од 10.10.1991.г. до 18.10.1991.г., сва тројица оптужених заједничким деловањем уз помоћ припадника напред наведених оружаних састава, вршили задржавања и **затварања** мештана цивила у импровизоване, нехигијенске и просторно неусловне затворе, те су најпре у две мале канцеларије изнад механичке радионице земљорадничке задруге, задржали и затворили око четрдесетак мештана цивила и то: *Филић Емануела, Марка, Берислава и Ивицу, Балић Андрију и Луку, Бадањак Петра и Николу, Пољак Флоријана и Ивицу, Антоловић Павла, Иву и Томислава, Краљевић Златка, Ђаковић Ивицу, Марић Анту, Пеулић Јакова, Постељник Синишу, Шимуновић Павла, Батаковић Мату, Мађаревић Мату, Јовановић Јосипа, Кризманић Зорана, Ђуру и Алојза, Павлић Дарка и*

Жељка, Видић Ивана, Долачки Стипу, Девчић Андрију, Дамјановић Марка, Панђо Фрању и друге, од којих су наредних дана опт. Деветак и Радојчић поједине пуштали и при том им наредили да уз оружану пратњу морају обављати пољске и друге радове и сакупљати лешеве по селу, а једанаест затворених цивила су припадници оружане групе „Душан Силни“ дана 14.10.91.г. пребацили у просторно и хигијенски потпуно неуслован простор – подрум у дворишту Месне заједнице, ограђен жицом, где се налазило и седиште ТО, чији су припадници чували и обезбеђивали затворене мештане: **Јовановић Јосипа, Кризманић Зорана, Ђуру и Алојза, Павлић Дарка и Жељка, Видић Ивана, Долачки Стипу, Девчић Андрију, Дамјановић Марка, Панђо Фрању**, а накнадно су у наведени подрум привели и затворили Антоловић Ђуру, **Лукетић Стјепана** и његову супругу **Фишер Марију**, затим 18.10.1991.г. **Лукетић Петра** и његова два сина **Анту и Ђуку**, те су сви затворени у подруму најкасније до 18.10.1991.г. лишени живота, изузев Антоловић Ђуре, који је стицајем срећних околности преживео.

Опт. Милан Радојчић и Милан Девчић

б) У истом периоду као под тачком а) наређивали примену понижавајућих и дискриминаторских мера у виду обавезе обележавања мештана хрватске националности, тако што су почев од 10.10.1991.г. па надаље, непосредно наређивали мештанима са којима су били у контакту, да своје куће обележе белим тканинама, а око руке носе беле траке.

Опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић

в) У напред означеном периоду и надаље током октобра и новембра месеца 1991.г. опт. Љубан Деветак неовлашћено и противзаконито наредио увођење радне обавезе, под дискриминаторским условима за цивилно становништво хрватске националности, у почетку без икакве накнаде, касније уз исплату бонова симболичне вредности, а опт. Милан Радојчић спроводио и реализовао извршење радних задатака, па су тако мештани хрватске националности били присиљени да скупљају лешеве својих убијених сунанародника – рођака и комшија и да их бацају у заједничку гробницу – плитко ископан канал на гробљу, уз присуство оружане пратње припадника оружане групе „Душан Силни“, који су и учествовали у њиховим убиствима, а у наредном периоду ангажоване су и жене и мушкарци за пољопривредне радове на пољима земљорадничке задруге и друге радове по селу, такође уз оружану пратњу, под којим условима нису радили мештани српске националности.

а што је све напред наведено за последицу имало наношење тешких душевних патњи и озбиљан насртај на људско достојанство оштећених цивилних лица.

2. Почев од 10.10.1991.г. па надаље током октобра месеца, приликом саслушавања приведених и затворених цивилних лица, према њима примењивали психичко и физичко насиље (**мучење**) и **повређивали њихов телесни интегритет**, у неким случајевима непосредним извршењем или су то вршили по њиховом наређењу и уз њихово одобравање поједини припадници наведених оружаних састава, а све то из дискриминаторских разлога – националне припадности и политичког опредељења, у сврху изнуђивања информација од оштећених о поседовању оружја, припадности чланова њихове родбине оружаним формацијама противне стране или чланству у политичкој странци – Хрватској демократској заједници (ХДЗ), те су:

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић:

а) Неутврђеног дана у периоду од 12. до 14.10.1991.г. опт. Милан Радојчић у чуварници земљорадиичке задруге шутнуо ногом у стражњицу **Антонa Кризманића**, када је дошао да се пријави и послао га у канцеларију на спрат изнад механичке радионице, где је био затворен три дана, а једног од наредних дана је приведен на испитивање у кухињу земљорадничке задруге пред опт. Љубана Деветака и опт. Милана Девчића, па га је Деветак питао где му је брат и да ли би пристао да буде стрељан уместо њега, те претио да ће му убити породицу, а Девчић му је претио да ће га убити, након чега га је Деветак послао назад у затвор.

Опт. Милан Радојчић и Милан Девчић

б) У периоду од 14. до 18.10.1991.г. наизменично и у више наврата психички и физички злостављали **Ђуру Антоловића**, тако што су са оружаним пратиоцима долазили у претрес његове куће, па је у једном наврату приликом доласка опт. Милана Радојчића био претучен од стране оружаних пратилаца у присуству његове мајке, а потом одведен у станицу милиције где га је опт. Милан Девчић металним боксером ударио у пределу вилице, од ког ударца је пао и почео да крвари, а када је кренуо да устане, неко од пратилаца га је ударио шипком, затим су га спровели у затвор – подрум Месне заједнице, а сутрадан је доведен у канцеларију опт. Милана Радојчића, где су га он и опт. Девчић наизменично испитивали о његовом чланству у ХДЗ и осталим члановима те странке, те када није одговорио на неко од постављених питања, опт. Радојчић је позвао опт. Петронија Стевановића, а овај је одмах почео да оштећеног бode ножем у леву бутину, на шта му је опт. Радојчић рекао: „Нисам ти казао да га овде

убијеш, води га неко друго место па га тамо уби“, затим је опт. Милан Девчић наставио да га испитује, да би после извесног времена позвао стражара да га одведе и тада је оштећеног преузео опт. Петроније Стевановић са још двојицом припадника ТО и милиције, ставили су га у ауто и одвезли до његове куће, убацили у подрум, те покушали да га убију, бацивши за њим две бомбе, али је оштећени стицајем срећних околности преживео.

Опт. Љубан Деветак

в) Дана 17.10.1991.г. након приказивања аудио-видео снимка прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, на којем је мештанка **Снежана Кризманић** водила програм, најпре наредио неколицини припадника оружане групе „Душан Силни“ да је саслушају, што су они и учинили у кући Ивице Франчишковића, при чему су је физички и психички малтретирали, захтевајући од ње да им каже ко се налази на снимку, шта све зна о појединим особама, а када не би одговорила на постављено питање, ударали су је по глави, чупали за косу, претили јој силовањем, ножем прелазили преко њеног врата и тела, потом је извели напоље где је преузео опт. Милан Радојчић и одвео у кућу Боре Кесер, где је била команда и станица милиције, закључао је у једну собу, да би после извесног времена поново била доведена на саслушање, сада пред опт. Љубана Деветака, који је испред ње махао пиштољем и испитивао је до дубоко у ноћ највише о њеном оцу Фрањи и његовом чланству у ХДЗ.

Опт. Милан Радојчић

г) Неутврђеног дана у периоду од 11. до 13.10.1991.г. приликом саслушања **Ивана Видића** у канцеларији земљорадничке задруге, главом дао знак једном војнику да уђе опт. Петроније Стевановић, који је подразумевајући овај позив као наредбу, одмах по уласку претукао сада покојног Видића, ударајући га гуменом палицом по леђима.

Опт. Милан Девчић

д) Дана 12.10.1991.г. током саслушања **Ђуре Филића** у станици милиције, псовао му мајку усташку, питао га где су му зетови и за кога је гласао, за које време га је наоружани стражар ударао кундаком и ногама, измицао му столицу када је хтео да седне, а приликом одвођења из те просторије, и даље је наставио да га удара.

ђ) Неутврђеног дана током октобра месеца 1991. године, при саслушању **Марка Грчанца** у станици милиције, ударао га гуменом палицом по глави, псовао му мајку усташку, а потом га терао да лиже своју крв са стола.

е) Неутврђеног дана крајем октобра месеца 1991.г. приликом саслушања **Петра Вулете** у станици милиције, ударао га ногама и рукама у пределу ребара, псовао му мајку и питао га да ли је члан ХДЗ, те му на крају рекао: „Ово није готово, још ће са тобом разговарати Деветак“.

3. Опт. Љубан Деветак

Током октобра и новембра месеца 1991. г. **наређивао** појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ **да убију одређена цивилна лица** и то:

а) неутврђеног дана у периоду од 16.-18.10.1991.г. наредио опт. Петронију Стевановићу да ликвидира **Марина и Катарину Балић**, претходно доведене у седиште територијалне одбране у Месној заједници, који су потом и убијени од неидентификованих припадника наведене оружане групе.

б) неутврђеног дана, у периоду од 17. до 24.10.1991.г. наредио опт. Александру Николајидису, а потом и Зорану Обреновићу званом „Аждаја“ (сада покојном) да убију **Снежану Кризманић**, рекавши опт. Николајидису: „одведи, јеби и убиј“, па пошто они то нису учинили, одобрио је опт. Николајидису да оштећену поведе са собом у Панчево, што је он и учинио.

в) Дана 10.11.1991.г. наредио припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждаји“, „Кости“ и „Николи“) да убију **Звонимира Мартиновића**, тако што се сусрео са њима у близини куће Боре Кесер и управне зграде задруге, па је на њихово питање шта да раде са приведеним Мартиновићем, најпре питао да ли су га саслушали, а потом наредио да ураде „оно што треба“, што је недвосмислено значило да га убију, да би ово лице најпре било одведено на саслушање у кућу Ивице Франчишковића и потом убијено од стране неидентификованих припадника ове оружане групе, а његово тело је нађено сутрадан у дворишту куће Андрије Мартиновића у улици Краља Томислава број 1.

Опт. Љубан Деветак, Милан Радојчић и Милан Девчић

Учестовали у убиствима цивилних лица тако што су:

г) опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић неутврђеног дана у периоду од 14. до 18. октобра 1991.г. у канцеларији Месне заједнице где је било седиште ТО, сачинили „списак за ликвидацију“, означавајући на списку затворених цивила оне које треба убити, након

чега се опт. Радојчић распитивао код припадника оружане групе „Душан Силни“ Љубодрага Јелића ко би то могао да изврши, затим су дана 18.10.91.г. опт. Љубан Деветак и Милан Девчић најпре саслушали **Стипу Долачког**, а потом га испред куће Боре Кесер, где им је била команда, предали опт. Петронију Стевановићу да би он био убијен, а опт. Деветак је истога дана наредио опт. Александру Николајидису и опт. Петронију Стевановићу да склоне и прикрију, што је недвосмислено значило – убију повређене цивиле из подрума Месне заједнице, те су њих двојица заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждајом“, Костом, Николом и другима), са више путничких возила одвозили цивиле из дворишта Месне заједнице у напуштене куће, гараже, капелицу на гробљу и друга места, где су их из ватреног оружја поједини од њих лишили живота,

-па је тако радњама описаним под тач.а) и г) у периоду од 16. до 18.10.1991.г. убијено 16 цивила, чија су тела пронађена и то:

у гаражи Иве Мађаревића у улици С. С. Крањчевића бб:

- 1) **Дарка Павлића** (р.1966.г.)
- 2) **Жељка Павлића** (р.1962.г.)
- 3) **Марка Дамјановића** (р.1940.г.)
- 4) **Јосипа Јовановића** (р.1957.г.)

у капелици на гробљу:

- 5) **Петра Лукетића** (р.1929.г.)
- 6) **Буке Лукетића** (р.1960.г.)
- 7) **Алојза Кризманића** (р.1961.г.)
- 8) **Стине Долачког** (р.1958.г.)

у гаражи Боже Латаса у улици С. С. Крањчевића бр. 6:

- 9) **Буре Кризманића** (р.1960.г.)
- 10) **Фрање Панђо** (р.1942.г.)

у кући Ивице Кризманића у улици Владимира Назора број 40:

- 11) **Андрије Девчић** (р.1914.г.)
- 12) **Марије Фишер** (р.1939.г.)

у кући Владе Девчића у улици Владимира Назора број 39:

- 13) **Ивана Видића** (р.1956.г.)
- 14) **Марина Балића** (р.1928.г.)
- 15) **Катарине Балић** (р.1936.г.)

на непознатој локацији у селу:

- 16) **Антонa Лукетића** (р.1954.г.)

III

Оптужени: Љубан Деветак, Миодраг Димитријевић, Дарко Перић, Радован Влајковић, Радисав Јосиповић, Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер

1.Опт. Љубан Деветак, у наведеном својству команданта села и **опт. Миодраг Димитријевић**, као активно војно лице у чину потпуковника, у својству помоћника начелника штаба за оперативно-наставне и обавештајне послове Четврте оперативне зоне ТО Ваљево, са задатком координације заједничких дејстава између јединица Четврте оперативне зоне и 2. пгмбр ЈНА на простору Републике Хрватске, након састанака одржаних у приватној кући Боре Кесера – команди села, постигли договор, а потом наредили: **опт. Деветак** појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ из састава ТО Ловас и двојици мештана, припадника ТО Ловас, а **опт. Миодраг Димитријевић** команданту противдиверзантског одреда ТО Ваљево, да се према хрватском цивилном становништву врше:

-нечовечна поступања.

Па су тако:

а)Дана 17.10.1991.г. у преподневним часовима **опт. Љубан Деветак** издао писмено наређење о обавези окупљања свих мушкараца старости од 18 до 55 година испред зграде земљорадничке задруге око 16 часова, наводно због посла, које наређење је мештанин Томислав Шелебај, крећући се улицама уз добошарење, јавно саопштавао по селу, па када се око 70 мештана окупило испред задруге, по претходном договору **опт. Миодрага Димитријевића** и **опт. Љубана Деветака**, а у циљу утврђивања виновника ноћних оружаних провокација, задржани су целу ноћ на отвореном простору испред механичке радионице, тако што су их припадници оружане групе „Душан Силни“ и неколико припадника противдиверзантске чете ТО Ваљево претресли и утерали у ограђено двориште задруге, потом пописали и наредили да морају непомично седети на дрвеним клупама, при чему је испред њих на узвишеном трему био постављен пушкомитралез, а обезбеђивали су их наоружани стражари из наведених оружаних састава, од којих су поједини физички злостављали мештане у току ноћи.

б)Дана 17.10.1991.г., на одржаном састанку у поподневним часовима постигли договор да комбинована оружана група састављена од припадника противдиверзантске чете противдиверзантског одреда

ТО Ваљево, оружане групе „Душан Силни“ и два мештана – припадника ТО Ловас, изврши претрес терена у рејону винограда, те да се при извршењу тог задатка поведу и користе мештани – цивили затворени у задрузи, као обезбеђење од евентуалних напада хрватских оружаних снага (живи штит) и њихових минских поља, мада су знали да су на том простору неке од локација 13.10.1991.г. минирали припадници инжињеријске јединице 2. пгмбр ЈНА, те је потом опт. Димитријевић наредио опт. Дарку Перићу, команданту противдиверзантског одреда ТО Ваљево, да припадници противдиверзантске чете из састава његовог одреда, који су 17.10.1991.г. пристигли у Ловас, изврше задатак у садејству са припадницима оружане групе „Душан Силни“, док је опт. Љубан Деветак исто наредио појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ и двојци мештана – припадника ТО Ловас, које је одредио да буду водичи, па иако су били свесни да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођење у опасност њихових живота.

2.Опт. Дарко Перић, као резервни капетан прве класе, у својству команданта противдиверзантског одреда (ПДО) ТО Ваљево наредио да се према цивилном становништву врши:

-нечовечно поступање

Тако што је:

Дана 17.10.1991.г у поподневним часовима са диверзантском четом из састава ПДО ТО Ваљево, по наређењу опт. Миодрага Димитријевића дошао из Чаковца у Ловас, те истог дана био присутан на састанку са опт. Миодрагом Димитријевићем и опт. Љубаном Деветаком, где му је опт. Димитријевић издао напред наведено наређење да се цивилно становништво користи као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава хрватских оружаних снага (живи штит) и њихових минских поља, које наређење је пренео својим потчињеним старешинама – поручницима опт. Радовану Влајковићу и опт. Радисаву Јосиповићу, а када су они и присутни војници изразили своје негодовање и неслагање, одлучно је поновио да се наредба мора извршити, иако је био свестан да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, он је то и хтео, при чему је пристао и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота.

3.Опт. Радован Влајковић, као резервни поручник, у својству командира противдиверзантске чете ПДО ТО Ваљево, опт. **Радисав Јосиповић**, такође резервни поручник, у својству командира првог

вода исте чете, а опт. **Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер**, као припадници добровољачке оружане групе „Душан Силни“, у саставу ТО Ловас, према цивилном становништву хрватске националности предузимали радње:

нечовечног поступања и наношења великих патњи

Тако што су:

Дана 18.10.1991.г. опт. **Радован Влајковић** и опт. **Радисав Јосиповић** приступили реализацији примљеног наређења од команданта одреда опт. Перића да се цивили воде у акцију претреса терена у рејону винограда, као обезбеђење од евентуалних борбених дејстава непријатељске стране (живи штит) и њихових минских поља, иако су били свесни да ће извршењем овог наређења цивили бити изложени тешким душевним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали и на могуће повреде телесног интегритета цивила и довођења у опасност њихових живота, те долазе са око педесет припадника ПД чете до дворишта земљорадничке задруге, где се непосредо уверавају да су поједини цивили, чак и тешко повређени, а након извођења цивила из дворишта и формирања колона испред задруге, придружују им се припадници оружане групе „Душан Силни“ опт. **Јован Димитријевић, Саша Стојановић, Драган Бачић и Зоран Косијер** и још двојица сада покојних припадника ове групе са задатком добијеним од неидентификованог налогодавца – да се цивили користе осим као живи штит и за разминирање минског поља постављеног на пољу детелине код фабрике „Борово“, који задатак су пристали да изврше иако су били свесни да ће извршењем овог задатка цивили бити изложени великим душевним патњама, а повређени цивили великим телесним патњама, они су то и хтели, при чему су пристали на могуће додатно повређивање цивила, па чак и смртно страдање, те су сви оптужени заједно са осталим припадницима њихових оружаних састава и два мештана водича припадника ТО Ловас – укупно њих око 50, повели исто толико цивила ка излазу из села према фабрици „Борово“, сви распоређени у четири колоне, којом приликом се наведена оружана пратња до изласка из села кретала са стране, цивили у средини, а након тога у обрнутом поретку, те је у даљем кретању неидентификовани припадник из оружане пратње убио цивила Бошка Бођанца, тешко претученог и избоденог ножем у дворишту задруге, који се више није могао кретати, а након што су дошли до поља детелине код фабрике „Борово“, припадници оружане групе „Душан Силни“ наређују цивилима да са пута скрену у поље, које је требало разминирати, затим да се држе за руке, разгрћу ногама детелину и најпре крећу по ширини поља, а потом по дужини, те да стану када угледају мину, а све то у циљу проналажења минског поља и разминирања истог, при чему опт. Влајковић и Јосиповић видеви да

ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, настављају да са својим војницима у овоме учествују, иако то излази из оквира наређења које су претходно примили, те сада свесни да ће цивили бити изложени великим душевним и телесним патњама, које су хтели, пристајући и на повреду телесног интегритета цивила, па чак и смртно страдање, при чему се у току даљег кретања цивила по дужини поља, поједини из оружане пратње распоређују иза њих, по њиховој сопственој процени на безбедном одстојању, али када је један од цивила Иван Краљевић, претходно тешко претучен и повређен, пао преко једне од постављених мина, дошло је до њеног активирања, након чега је у насталој хаотичној ситуацији један број припадника из оружане пратње на беспомоћне цивиле отворио пушчану палбу, па је услед оба ова дејства смртно страдало 17 вођених цивила и то:

- 1) **Маријан Марковић** (р.1953.год.)
- 2) **Томислав Сабљак** (р.1949.год.)
- 3) **Иван Сабљак** (р.1960.год.)
- 4) **Марко Сабљак** (р.1950.год.)
- 5) **Златко Пањик** (р.1966.год.)
- 6) **Антун Пањик** (р.1953.год.)
- 7) **Дарко Солаковић** (р.1957.год.)
- 8) **Иван Палијан** (р.1949.год.)
- 9) **Славко Кузмић** (р.1961. год.)
- 10) **Златко Божич** (р.1959. год.)
- 11) **Марко Видић** (р.1943. год.)
- 12) **Мато Ходак** (р.1957. год.)
- 13) **Иван Цоњар** (р.1966. год.)
- 14) **Славко Штрангаревић** (р. 1957. .год.)
- 15) **Мијо Шалај** (р.1940.г.)
- 16) **Иван Краљевић** (р.1955. год.)
- 17) **Јосип Туркаљ**. (р.1962. год.)

а једанаест цивила је задобило тешке и лаке телесне повреде и то:

- 1) Станислав Франковић, 2) Иван Мујић, 3) Златко Тома, 4) Љубомир Солаковић, 5) Јосип (Ловро) Герстнер, 6) Мато Краљевић, 7) Јосип Сабљак, 8) Емануел Филић, 9) Милко Кесер, 10) Милан Радмиловић и 11) Марко Филић.

а **опт. Саша Стојановић**, у циљу реализације примљеног задатка - разминирања минског поља и након рањавања и смртог страдања цивила, нечовечно поступа према једном броју лица, која нису била рањена (Ђуки Радочају, Томиславу Шелебају, Драгутину Кризманићу), тако што им је са асфалтног пута и на безбедном растојању наређивао давањем упутстава како да разминирају и преостале неексплодираних мина, иако су ови цивили за такву врсту радњи били потпуно

необучени, свестан да им таквим чињењем наноси тешке душевне патње, што је и хтео, при чему је деактивирано око петнаестак мина, а ова лица срећом нису повређена, као ни следећи цивили:

Милан Цоњар, Владо Бошњакковић, Пегар Палијан, Славко Лукетић, Јосип Антоловић, Жељко Сомборац, Андрија Балић, Петар Вулета, Павле Шимуновић, Драго Сабљак, Јосип Острун, Антон Кризманић, Антун Лукетић, Јосип Лукетић и Влатко Палијан, те када су неки од њих износили напред наведене рањене цивиле из поља детелине, повредио се Стјепан Пеулић, нагазивши на једну од мина.

IV

Опт. Љубан Деветак, Петроније Стевановић и Александар Николајидис

1.Опт. Љубан Деветак у ноћи између 17. и 18. октобра 1991.г. са умишљајем подстрекао опт. Петронија Стевановића и неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ да према већем броју цивилних лица предузимају радње нечовечног поступања и повреде телесног интегритета, што су они и извршили у дворишту земљорадничке задруге, тако што је наведене ноћи у кући Боре Кесер у њиховом присуству опт. Деветак организовао приказивање аудио-видео снимка са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, говорећи им: „Е сада браћо видите ко су нам непријатељи“, да би суградан ујутру 18.10.1991.г. већина виђених лица на снимку у присуству опт. Деветака били брутално претучени од стране подстрекаваних и то најпре у кухињи задруге (Марко Филић, Лука Балић, Берислав Филић), након чега је у дворишту задруге опт. Деветак прозивањем издвојио око двадесетак цивила (Марка, Ивицу и Тому Сабљака, Мату Ходак, Милка Кесера, Петра и Николу Бадањка, Јосипа Туркаља, Ђуку Лукетића, Ивана Мујића, Ивана Цоњара, Марка Видића, Ивана Палијана, Алојза Кризманића, Ивицу Ђаковића, Ивана Краљевића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Златка Тому, Ивана Видића), које су потом припадници оружане групе „Душан Силни“ („Аждаја“, „Коста“, „Никола“ и др.) песницама, ногама, кабловима, металним шипкама, палицама, хидрауличним цревима и другим предметима ударили свуда по телу, а њима се придружио и опт. **Александар Николајидис** ударајући цивиле кундаком пушке и повређујући им на тај начин телесни интегритет, као и припадник ПД одреда ТО Ваљево зв. „Боксер“, ударајући цивиле песницама, док је подстрекавани опт. **Петроније Стевановић** убадао ножем већи број цивила – Ивицу Ђаковића, Бошка Бођанца, Марина Мађаревића, Тому Златка, Ивана Видића и Антона Лукетића, који је накнадно доведен заједно са оцем Петром, по наредби опт. Љубана Деветака упућеној Антоновом брату Ђуки и једном од добровољаца, након чега су сва тројица претучени, тако да је по дворишту задруге и на оближњим

зидовима остајао видљив траг крви беспомоћних цивила, те је истом приликом опт. Петроније Стевановић **нечовечно поступао** према већ претходно претученом и повређеном Јосипу Туркаљу, тако што му је ножен секао дугу косу, а цивилу Златку Божићу је наредио да од преосталих цивила прикупи сав новац и драгоцености и да му их преда, што је овај и учинио.

2-а)опт. Петроније Стевановић неутврђеног дана у периоду од 11. до 13.10.1991.г. у канцеларији земљорадничке задруге повређивао телесни интегритет цивила **Ивана Видића**, ударајући га гуменом палицом по леђима, током саслушања Видића од стране опт. Милана Радојчића и по његовом позиву,

б)неутврђеног дана у периоду од 14. до 18.10.1991.г. у просторијама ТО Ловас у кругу Месне заједнице, приликом саслушања цивила **Буре Антоловића** од стране опт. Милана Радојчића, повређивао телесни интегритет оштећеног, убадајући га ножем у пределу леве бутине, а затим покушао да га убије, тако што је са двојицом припадника ТО и милиције Ловас одвео оштећеног до његове куће, где су га убацили у подрум, а за њим бацили две бомбе, које су експлодирале, али срећом без последица по живот оштећеног.

3.Опт. Александар Николајидис дана 17.10.1991.г. заједно са још неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ у кући Ивице Франчишковића, предузимао радње мучења према цивилном лицу **Снежани Кризманић**, тако што је поступајући по наређењу опт. Љубана Деветака да се ово лице саслуша на околност ко се налази на снимку прославе годишњице оснивања ХДЗ, током саслушања оштећену ударао по глави, док су је остали припадници оружане групе „Душан Силни“ чупали за косу, претили да ће је силовати и великим ножем прелазили преко њеног врата и тела.

4.Опт. Петроније Стевановић и Александар Николајидис

а)дана 10.10.1991.г. нечовечно поступали према цивилним лицима **Љубици Адамовић и Маријани Радочај**, тако што су за време напада на село, у породичној кући Радочај у улици Млинској, у присуству малолетне деце претили оштећенима да ће их убити, а опт. Петроније и да ће их силовати, изазивајући тиме код њих осећај тешке душевне патње и страха;

б)у периоду од 16. до 18.10.1991.г. поступајући по наређењу опт. Љубана Деветака, **учествовали у убиствима** неутврђеног броја цивилних лица описаних у тачки II – 3-г) изреке пресуде, и то опт. Александар Николајидис најмање једног, а опт. Петроније Стевановић најмање пет лица, тако што су поједине од њих преузимали из

дворишта и импровизованог затвора у подруму Месне заједнице, испред куће Боре Кесер и заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ („Аждајом“, „Костом“, „Николом“ и другима), одвозили путничким возилима на разне локације где су и убијени од стране неидентификованих припадника наведене оружане групе.

- чиме су сви оптужени под тачкама II-IV извршили кривично дело ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ, у саизвршилаштву, у вези чл.22. КЗ СРЈ.

Применом наведеног законског прописа и одредби чл.5. став 2, 33, 38, 41, 42 и 43 све КЗ СРЈ, суд оптужене

О С У Ћ У Ј Е

Опт. Љубана Деветака, на казну затвора у трајању од **20 (двадесет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године,

Опт. Милана Девчића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 13.10.2010. године,

Опт. Милана Радојчића на казну затвора у трајању од **13 (тринаест) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 13.10.2010. године,

Опт. Жељка Крњајића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Миодрага Димитријевића на казну затвора у трајању од **10 (десет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 30.06.2009. године,

Опт. Дарка Перића на казну затвора у трајању од **5 (пет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 21.10.2008. године

Опт. Радована Влајковића на казну затвора у трајању од **5 (пет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Радисава Јосиповића на казну затвора у трајању од **4 (четири) године**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 29.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт . Јована Димитријевића на казну затвора у трајању од **8 (осам) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 19.09.2008. до 25.09.2008. године,

Опт. Сашу Стојановића на казну затвора у трајању од **8 (осам) година**,

Опт. Драгана Бачића на казну затвора у трајању од **6 (шест) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Зорана Косијера на казну затвора у трајању од **9 (девет) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 24.09.2007. године,

Опт. Петронија Стевановића на казну затвора у трајању од **14 (четрнаест) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 29.04.2011. године,

Опт. Александра Николајидиса на казну затвора у трајању од **6 (шест) година**, у коју му се урачунава време проведено у притвору од 28.05.2007. до 13.06.2008. године.

ОБАВЕЗУЈУ СЕ сви оптужени да накнаде трошкове кривичног поступка о чијој ће висини суд одлучити накнадно, посебним решењем.

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА: Можете да седнете. Ја бих сад само молила пошто, да констатујемо, на ову пресуду је дозвољена жалба у року од 15 дана, ако постоји захтев странака једино у овој фази поступка може да се дозволи да се продужи за још 15 дана. Сви истичу, добро.

Након објављивања изреке пресуде све странке у поступку сагласно предлажу да се рок за жалбу на ову пресуду продужи за још 15 дана.

Председник већа доноси

Р Е Ш Е Њ Е

На основу члана 433 став 2 и 3 ЗКП-а УСВАЈА СЕ захтев странака и бранилаца па се продужава рок за жалбу на пресуду за

још 15 дана, па се констатује да ће рок за жалбу на ову пресуду износити 30 дана.

Након саслушања 194 сведока, прочитаних исказа 36 умрлих и болесних сведока, обављеног вештачења од стране вештака војне струке и на хиљаде страна прочитаних писмених доказа, веће је несумњиво утврдило да су оптужени извршили радње ближе описане у изреци објављене пресуде.

Подсетићу све учеснике у овом поступку и оне који су пратили ово суђење, да је поступак отпочео са 69 жртава означених у оптужници, а са врло мало података и доказа на који начин су ти људи смртно страдали. Чак се и наводно неспоран податак о броју страдалих на минском пољу, у току поступка показао као споран, јер нису сви страдали на минском пољу, а требало је утврдити ко није. Ово веће је уложило огроман напор и труд да расветли начин страдања за сваку жртву, саслушало због тога велики број сведока, чак добар део и по службеној дужности, а под отежаним условима, јер је већина сведока из Републике Хрватске одбијала да дође у суд Београд да сведочи.

Објективни услов инкриминације – постојање оружаног сукоба је опште-позната и неспорна чињеница да су на територији Републике Хрватске, почев од марта месеца 1991. године у Пакрацу, потом у Плитвицама, 2. маја у Борову Селу и тако даље, отпочели оружани сукоби између самоорганизованих састава Збора народне гарде, те МУП-а Републике Хрватске, са једне стране, као и самоорганизованих локалних српских територијалних одбрана и касније ЈНА, са друге стране. Тамо где је ЈНА запоседала одређене територије на простору Славоније, Барање и Западног Срема и стављала их под своју контролу, у склопу „вуковарских“ и других операција, Влада самопроглашене САО Славоније, Барање и Западног Срема је успостављала своје органе власти – милиције и ТО, па чак и судове, при чему се отворено радило на исељавању хрватског становништва, а исто се дешавало и на територијама под контролом хрватске стране.

Што се тиче напада на Ловас, начина на који је он изведен и свега што се дешавало у току истог, по налажењу овог већа, највећу одговорност сноси команда Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде ЈНА. Напад је уследио по наређењу команде Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије од 09.10.1991. године, које је упућено команди 2. бригаде, с тим да село Ловас реши сопственим снагама. Команда Друге бригаде издаје своје наређење за напад стр.пов.бр.350-1 од 09.10.1991.године и поред својих снага у напад укључује и помоћне снаге – ТО и милицију Товарника, у чији састав улази и оружана група „Душан Силни“, са задатком да изврше чишћење села од припадника ЗНГ и МУП-а, као и становништва које је

непријатељски настројено. У нападу учествују хаубички дивизион Друге бригаде, који је вршио артиљеријска дејства – гранатирајући село са око десетак граната, због ког дејства је смртно страдао мештанин Милан Латас, те је рањена мештанка Марија Видић, а у акцији чишћења села, коју су извеле помоћне снаге смртно је страдало око 20 мештана хрватске националности, тако што су извођени из својих кућа и убијани по двориштима и улицама или су затицани на улицама и убијани, иако нису учествовали у непријатељствима.

У овом поступку је неспорно и бројним доказима утврђено да у селу Ловас није било јединица ЗНГ и МУП-а Републике Хрватске у време напада, што је сведочило око стотинак сведока хрватске националности, а то су потврдили и учесници напада – опт. Александар Николајидис, који тврди да се у село Ловас могло ући путничким аутом, опт. Милан Девчић – да су пре уласка у село послали извидницу и утврдили да није било тих јединица, сведок Радомир Савковић – командант инжињеријског батаљона Друге бригаде, који наводи да Ловас уопште није пружао отпор, људи су се предали, сведок Славе Стојанов – начелник штаба Друге бригаде, који каже да су у податке о непријатељу у наредби за напад, уписивали претпоставке. И бројни други докази потврђују једно те исто, а то да сем појединачног отпора организоване одбране села Ловас није било. Смртно страдање једног добровољца јединице „Душан Силни“ резултат је или појединачног отпора, или насумичног и неконтролисаног отварања ватре у селу без икаквог војног оправдања од стране помоћних снага, распоређених у три паралелна правца током напада.

Међутим, иако на овој оптужници нема никога из команде Друге бригаде, нити неких других лица чија смо имена и презимена чули у овој судници, а везани су за инкриминисане радње, то не искључује кривичну одговорност оних лица која су тужена. Задатак овог већа није био да суди онима који нису на оптужници, већ да утврди има ли доказа за лица и радње обухваћене оптужницом.

I

Одговорност опт. Жељка Крњајића

Током поступка из одбране опт. Жељка Крњајића и свих других доказа, неспорно је утврђено да је у време напада опт. Жељко Крњајић био командир станице милиције Товарник, успостављене од стране МУП-а САО Славоније, Барање и Западног Срема, након што је после извршеног напада 21. септембра 1991. године ЈНА ставила под своју контролу Товарник, заменик командира милиције био је Милорад Воркапић, а припадници: Жељко Ракић, Душан Ступар, Љуба Јоргић,

Душан Грковић, опт. Милан Девчић, Зоран Тепавац и др., те су сви они учествовали у нападу.

Одговорност опт. Жељка Крњајића произилази из бројних доказа. Најпре из исказа других оптужених, који су потврђени исказима сведока, и то из одбране **опт. Милана Девчића**, који наводи да је Крњајић предводио акцију напада на Ловас, имао доста контаката са потпуковником Лончаром. Распоред група на одредишту пре уласка у село вршили су Крњајић, Воркапић и Јоргић. У свакој групи био је неко од мештана. На правцу улица Лоле Рибара и Краља Томислава где је он био, био је и Крњајић, на правцу Гајеве и Владимира Назора, били су Милорад Воркапић и Зоран Тепавац, на правцу Млинске и Крањчевићеве улице били су припадници јединице „Душан Силни“ и мештанин Милан Воркапић звани „Трнда“, а у Долу такође припадник милиције Товарник Љуба Јоргић. **Опт. Милан Радојчић** наводи да су том комплетном групом од 75 људи, која је ишла у напад, руководили Жељко Крњајић и Милорад Воркапић. По њиховој замисли, пешадијски напад је требало да се изведе, тако да када уђу у село, првих 50 метара пуцају било куда. Биле су три групе, једну је предводио Жељко Крњајић, другу Милорад Воркапић, а за трећу тврди да не зна. „Тита“ из Зенице се уопште не сећа. Касније измене исказа оптужених Девчића и Радојчића на ове околности суд није прихватио, јер су у овом делу њихови искази потврђени бројним другим доказима, а својим измењеним исказима су покушавали да помогну оптуженом Жељку Крњајићу да умањи своју одговорност.

Опт. Петроније Стевановић наводи да су кретањем према Ловасу руководили Крњајић и Воркапић, те да је Крњајић био са њим у нападу, **опт. Љубан Деветак** тврди да је сазнао од Ловашчана и самог Жељка да га је Лончар наименовао за команданта операције при нападу на Ловас. Опт. Александар Николајидис тврди да су их водили Крњајић и Радојчић, те да је Крњајић више њих убио то прво вече након напада, што му је причао опт. Радојчић. Сведок Драган Накић наводи да га је у станици милиције у Товарнику где је био затворен, између осталих тукао командир милиције Жељко Крњајић, те је наредио да се он и Стјепан Маринковић звани „Лисац“ поведу у напад и сматра да је Крњајић командовао оружаном групом која је кренула у напад. Сведок Стјепан Маринковић тврди да је иницијатор његовог затварања и малтретирања у станици милиције у Товарнику био Жељко Крњајић. Сведок **Никица Главочевећ**, добровољац јединице „Душан Силни“ и учесник напада, тврди да је нападом командовао човек који је рекао да се пронађе неко возило и одвезе погинули добровољац. У судници је препознао опт. Жељка Крњајића као тог човека. Из исказа сведока Славољуба Ивановића, Слободана Марковића, Пате Ференц – добровољаца јединице „Душан Силни“ и учесника напада, утврђено је да су наоружање добили у станици милиције Товарник.

Сведок Драган Милићевић звани „Таки“, добровољац јединице „Душан Силни“, каже да је у Товарнику додељен милицији чији је командир био Жељко Крњајић и овај га је распоредио да вози и обезбеђује Љубана Деветака. Сведок **Марко Кесагић** наводи да је у пекари где је радио дошао добровољац Коста и причао да је Ловас ослободила јединица „Душан Силни“, на челу са Жељком Крњајићем. Сведок **Петар Вулета** тврди да је 11.10.1991. године чуо разговор између мештанина Ловаса пуковника Ловрића и једног припадника паравојне формације, када га је Ловрић питао ко им је командант, а овај је одговорио да је Жељко Крњајић задужен за то подручје.

Наводе опт. Крњајића да је командант акције био неки „Тито“ – капетан прве класе и да му је то рекао министар полиције Борисав Богуновић, демантовао је управо овај сведок, наводећи да нити је знао ко командује пешадијским нападом на Ловас, нити је икада чуо за неко лице са надимком „Тито“. На главном претресу од 20.05.2008. године опт. Крњајић тврди да не зна да ли је „Тито“ био капетан или није. Такође нико од сведока и оптужених, учесника напада, није потврдио да је неко лице са надимком „Тито“ командовало свима у нападу.

Сведок Жељко Ракић припадник милиције Товарник, тврди да им је у нападу командовао Жељко Крњајић, а да он и његов заменик Милорад Воркапић нису имали никакву команду изнад себе, само су они командовали. Оптужени Крњајић такође, иако је био командир једне од група, као што и сам наводи, не рече ни на једном претресу да је било какву команду добио од тог „Тита“; за кога не зна ни да ли је капетан или није. Према томе, то лице и ако је учествовало у нападу, по налажењу овог већа, није имало никакву значајнију улогу, јер би га бар неко споменуо да је у нападу нешто командовао.

Сведок Слободан Камбер помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у Другој бригади, иако се на претресу ничег не сећа, од свих оптужених познаје једино опт. Жељка Крњајића, те тврди да је са њим контактирао, а управо је ово лице оперативац Друге бригаде који је био укључен у органиазцију напада на Ловас, а и сам опт. Крњајић наводи да му је предао заставу – „шаховницу“ после напада на тенку, као и да је контактирао са њим пре напада у вези организације истог.

Тужилац је опт. Крњајићу ставио на терет само улице у којима је доказано његово присуство и припадника његове оружане групе, као и смртно страдање цивила у нападу, где су били присутни или оптужени или припадници милиције – Зоран Тепавац, Душан Грковић, Милорад Воркапић, Душан Ступар, Милан Девчић и други, који су несумњиво били под командом Жељка Крњајића, као командира милиције.

Да су опт. Крњајић и припадници оружане групе којом је командовао у току напада неконтролисано и насумице отварали ватру из пешадијског наоружања, што је оптужени и наређивао, те да су бацали бомбе на цивилне објекте, услед чега су запаљене поједине куће, утврђено је из исказа сведока Боже Перичића, Драге Сабљака, Јанка Божића, одбране опт. Милана Радојчића, одбране опт. Петронија Стевановића и других доказа.

Сведок-ошт. **Божо Перичић** наводи да је у дворишту у улици Лоле Рибара из ватреног оружја погођен у ногу од стране једног дечкића који је дошао са Жељком Крњајићем испред његове куће, да је Крњајић имао зољу у рукама, он је био рањен и почео да бежи, а на кућу му је бачена зоља. Његова кћерка, сведок Иванка Гргић потврђује да јој је на родитељску кућу бачена бомба и да је пуцано на врата од куће.

Сведок-ошт. **Драго Сабљак** наводи да је током напада опт. Крњајић био човек од команде, да је давао инструкције једном који је имао пушкомитраљез, у коју кућу да пуца. Тај је после увео у кафић Ивана Оструна, чуо се пуцањ и сутрадан је сазнао да је Острун убијен.

Сведок-ошт. **Јанко Божић** наводи да је видео када је Жељко Крњајић бацио бомбу и наредио да се запали кућа Драгице Острун.

Сведок-оштећена **Драгица Острун**, која станује у улици Лоле Рибара, потврђује да јој је једна соба у кући запаљена, да је она гасила пожар, а то је потврдио и њен зет Берислав Филић. Испред дворишта су били Жељко Крњајић, Милан Девчић, Милан Радојчић, Слободан Зораја, Мирко Рудић, Душан Грковић и три-четири непозната војника. Водили су са собом мештанина Јосипа Јовановића, а њеног мужа Ивана Оструна је војник ударио пушком. Жељко Крњајић је био најопаснији од свих, вриштао је и претио да му је само да ухвати Брацу Кесер и директора школе, он би их обесио и говорио је: „Ево нас до 12 сати код гробља и ми смо заузели Ловас“. Мужа су јој одвели и убили у кафићу удаљеном око сто метара од њихове куће.

Да су запаљене куће током пешадијског напада на правцу кретања опт. Крњајића и његове групе и то Вида Кризманића (у улици Фрање Рачког), Ивана Цоњара, Амалије Мартиновић, Јосипа Краљевића, Ивице Грчанца (све у улици Краља Томислава), потврдили су сведоци-оштећени: Катарина и Златко Краљевић, Ана Цоњар, Андрија Балић, Ђуро Филић, Станислав Франковић, Емануел Филић, Марко Грчанац. За кућу Илије Бакете није било доказа када, како и на који начин је запаљена, а имајући у виду да су неке куће запаљене и приликом гранатирања.

Наводи свих напред наведених сведока, потврђени су и одбранама оптужених и то **опт. Радојчића**, који тврди у истрази да им је Крњајић рекао да првих 50 метара по уласку у село, пуцају било куда, те навод одбране **опт. Стевановића**, да их је Крњајић водио и предводио, а људи из милиције говорили да не сме нико жив да прође.

Да су опт. Крњајић и припадници његове групе изводили цивиле из кућа током напада и одводили са собом, утврђује се из исказа сведока-оштећене Драгице Острун, чији је муж Иван Острун одведен, исказа сведока Славице Антоловић – Туркаљ, Милка Кесера, Ивана Пољака, Мире Аннтоловић-Комјат, Анкице Јовановић, јер сви они причају о одвођењу Јосипа Јовановића из своје куће у улици Прерадовићевој, а то потврђује и сведок Драгица Острун, јер су Јовановића довели управо испред њене куће Жељко Крњајић и припадници његове групе. Сведок-опт. Славица Антоловић је видела када је Жељко Крњајић ударао Јосипа Јовановића ногама у пределу стомака и ногу, на углу улица Прерадовићеве и Лоле Рибара.

Да је опт. Крњајић појединим цивилима претио убиством, гурао их упереном пушком, псовао и називао усташама, утврђено је из исказа сведока Томислава Шелебаја, који је у то време становао у улици Краља Томислава и који тврди да је међу наоружаним и униформисаним лицима препознао Жељка Крњајића, Жељка Ракића, Душана Грковића, Милорада Воркапића, Милана Воркапића зв. „Трнда“. Крњајић му је уперео пушку у тело, почео га псовати и говорити му да је усташа и да ће га убити, потом га гурнуо, а Грковић га је заштитио. *Опт. Марица Ходак*, која је становала у улици Млинској, наводи да је Петроније тукао њеног мужа на столици, деца су плакала и вриштала, а њен школски друг опт. Жељко Крњајић јој је уперео пушку у леђа и питао: „Где кријеш усташу?“, за које време је један од наоружаних дигао петомесечну бебу у вис и претио Катарини Кесер да ће је пробити бајонетом, ако не каже где јој је муж. Овим се потврђују и наводи опт. Петронија Стевановића да је опт. Крњајић био и са њим током напада, а присуство опт. Крњајића у улицама Млинској и Крањчевићевој, потврђују и сведоци оштећене Ана Хирјовати, те сведок Даница Воркапић.

У вези смртног страдања цивила Мирка Гргића, Данијела и Цецилије Бадањак у улици Прерадовићевој, Јосипа Пољака на Бежанији у улици Марка Орешковића (сада Вуковарској), Вида Кризманића у улици Фрање Рачког, Ивана Оструна у улици Лоле Рибара и Паве Ђаковића затеченог у улици Краља Томислава, несумњиво је утврђено да су сви убијени током напада од припадника оружане групе којом је командовао оптужени и да је у два наврата –

приликом убиства Вида Кризманића и Ивана Оструна, опт. Крњајић био и присутан.

Сведок-ошт. **Златко Гргић** – брат убијеног Мирка Гргића, наводи да су његовог брата извели из куће Славка Лукетића, мештанин Зоран Тепавац и још један високи плав дечко, обојица у шареној маскирној униформи и са амблемом на рукаву „Милиција Крајине“, чуо је пуцањ и брат му је убијен у каналу недалеко од куће. Ово исто потврђују сведок-ошт. Славко Лукетић, сведок-ошт. Нада Бадањак, с тим што оштећена **Нада Бадањак** објашњава да су истом приликом убијени и њени свекар и свекрва, Данијел и Цецилија Бадањак.

Сведок **Зоран Тепавац** потврђује да су имали шарену милицијску униформу током напада, да су на рукаву имали ознаку „Милиција Крајине“ и да му је као припаднику милиције Жељко био командир, али негира да му је командовао у нападу. Наводе сведока Тепавца да му је неко други командовао у нападу, суд није прихватио, јер је таквим казивањем покушао да помогне опт. Крњајићу да умањи своју кривичну одговорност, јер управо припадници милиције Душан Грковић, Душан Ступар, Жељко Ракић тврде да је са њима у нападу био Зоран Тепавац, а опт. Девчић и опт. Радојчић, па и опт. Крњајић док није променио одбрану, тврде да је Милорад Воркапић, заменик Жељка Крњајића, водио другу групу која се кретала правцем улица Гајеве и Владимира Назора, па према томе, све су то људи из станице милиције Товарник, односно припадници милиције који су несумњиво били под командом опт. Крњајића.

Присуство опт. Крњајића и припадника оружане групе под његовом командом у улици Прерадовићевој у време напада, те одвођење Јосипа Јовановића, потврдили су сведоци Славица Туркаљ-Антоловић, Иван Пољак као посредно сазнање од Јосипа Јовановића са којим је био затворен у задрузи, Анкица Јовановић и Мира Антоловић-Комјат као посредно сазнање добијено од Славице Туркаљ-Антоловић.

Смртно страдање Вида Кризманића у улици **Фрање Рачког** такође се везује за опт. Крњајића и припадника његове групе. Сведок-ошт. **Јосип Сабљак** потврђује да је опт. Крњајић био у овој улици, сведоци-ошт. **Славко и Бранко Божих** потврђују његово присуство као и припадника милиције Душана Грковића у време убиства Вида Кризманића и паљења његове куће, а што својим посредним сазнањем потврђује и ћерка Вида Кризманића оштећена **Жељка Грбеших**, те сведок-ошт. Стјепан Пеулић.

Приликом извођења Ивана Оструна из његове куће у улици **Лоле Рибара** и касније приликом његовог смртог страдања у кафићу на 100 метара од његове куће у истој улици, несумњиво је утврђено присуство

и Жељка Крњајића и припадника његове групе из исказа ошт. **Јанка Божића, Драге Сабљак и Драгице Острун.**

Да су оптужени Крњајић и припадници милиције Милорад Воркапић, Зоран Тепавац и Душан Ступар били у улици **Марка Орешковића** (сада Вуковарска), коју су Ловашчани звали Бежанија, те да су оптужени и припадници његове групе контролисали ову улицу, у којој је убијен Јосип Пољак, несумњиво је утврђено из исказа **сведока Јосипа Бошњакловића, Жељка Јапунце, Ане Пољак, Ивана Пољака, Вере Видић, Катице Палијан и Милана Грковића.**

Смртно страдање Паве Ђаковића такође је везано за припадника групе оптуженог Крњајића, јер је одведен из задруге у улици Краља Томислава, коју је контролисала група оптуженог, а одвели су га припадници милиције Душан Грковић и још неки непознати, што се утврђује из исказа сведока-ошт. **Мате Батаковића**, те потврђује исказом сведока-ошт. **Бранке Балић** да су у време убиства њеног оца Паве у њиховом дворишту били Душан Грковић, Душан Ступар, Милан Воркапић зв. „Трнда“ и други, те је стога несумњиво утврђено да је Паво Ђаковић убијен уз учешће припадника милиције којима је командовао опт. Крњајић.

Мени као председнику већа на почетку овог поступка није било јасно, зашто су ови цивили, посебно они старији, извођени из кућа и убијани, а онда смо кроз одбране Милана Девчића и Жељка Крњајића сазнали да су Данијел и Цецилија Бадањак родитељи хрватског војника Петра Бадањка, Иван Острун – отац хрватског полицајца Дарка Оструна, Јосип Пољак –отац хрватског полицајца Николе Пољака и тако даље и ваљда је једина њихова кривица као родитеља што им синови у време напада нису били код куће, па су им родитеље „јуначки“ убијали њихови мештани и комшије, јер припадници јединице „Душан Силни“ нису могли знати нити да су ова лица Хрвати, нити чији су то родитељи.

Одбрани опт. Крњајића суд није могао поклонити веру, јер како да му верује, када је у својој првој изјави рекао да је у нападу убијено 15 хрватских војника, што се у овом поступку показало као апсолутна неистина, затим наводи да је Милорад Воркапић његов заменик био у другој групи, која је ишла улицом Гајевом и Владимира Назора, а потом мења свој исказ и каже да је Милорад Воркапић командир прве групе, затим тврди да је неки „Тито“ командовао свима, не зна да ли је капетан или није, није му издао никакву наредбу иако је он командир једне од група, тврди да му је то рекао Богуновић, који ово негира, а у завршној речи поново мења своје наводе у овом правцу, те тврди да је Славко Ступар командовао свима, тако да сада на основу одбране опт.

Крњајића више нико у судници не зна зашто је смењен „Тито“ и ко га је сменио.

Имајући у виду да је опт. Жељко Крњајић као командир милиције Товарник командовао у нападу припадницима оружане групе сачињене од припадника милиције, мештана и добровољаца и контролисао напред наведне улице, био је дужан да спречи сваки вид напада на цивилно становништво, што он не само да није чинио, већ је радио супротно – учествовао, наређивао, дозвољавао и подстицао да то други чине, што је резултирало смртним страдањем седам цивила на правцу кратата његове групе, а на које последице је опт. Крњајић пристао.

Одговорност опт. Љубана Деветака, Милана Девчића, Милана Радојчића

Након завршеног напада на Ловас, у истом се успоставља војна и цивилна власт фактичког карактера, у којој је опт. Љубан Деветак, који је иначе и учествовао у организацији напада и довео добровољце јединице „Душан Силни“ на просторе Хрватске, заузео позицију и фактичку функцију команданта села и управитеља земљорадничке задруге, са врло широким војним и цивилним овлашћењима. Опт. Милан Девчић и Милан Радојчић, који су иначе и учествовали у нападу, заузели су функције и то опт. Девчић командира новоуспостављене станице милиције, а опт. Радојчић команданта ТО Ловас. Милицију и ТО сачињавали су локални мештани Срби и добровољци оружане групе „Душан Силни“, који су учествовали у нападу, као и они који су накнадно дошли у село. Распоређени су у две групе – једну која је учествовала у нападу и чији је командир био Славко Ступар и другу чији је командир био Борислав Михајловић звани „Бата“, а највећи ауторитет међу њима је имао Милорад Бастаја, звани „Баста“, функционер странке Српска народна обнова, чији је председник био Мирко Јовић, а преко које су и прикупљени ови добровољци.

Команда те новоуспостављене власти била је у приватној кући мештанина хрватске националности Боре Кесер, који се тада налазио на привременом раду у Аустрији и чију су кућу бесправно заузели. Ту је било и седиште станице милиције, а седиште ТО је било у просторијама Месне заједнице.

Опт. Љубан Деветак је имао највећу фактичку власт у селу, које су обезбеђивали резервни састави из Србије и то једна чета ТО Љиг, чета ТО Лајковац, као и тенковска чета Првог оклопног батаљона Друге бригаде ЈНА.

Напред наведене чињенице су несумњиво утврђене бројним доказима:

И сам опт. Љубан Девегак приликом изношења своје одбране тврди да је десетак дана пре напада на Ловас постављен од Владе САО Крајине за директора задруге, а упитан да то објасни како то је постојао директор задруге он наводи: „Неко је знао да ће бити исељавања“. Такође тврди да је други дан од напада позвао мештане Ловаса у Дом културе и представио се као командант села, али наводно по наговору Градимира Вељовића, команданта ТО Лајковац, с тим што ту функцију није вршио, јер је уведена војна управа, а он се бавио искључиво пољопривредом. Наводи да је 1992. године постављен за команданта територијалне одбране Западног Срема.

Да је опт. Деветак и фактички вршио војну власт и био командант села, те командовао и добровољцима јединице „Душан Силни“, припадницима територијалне одбране Ловас и милиције, преко њихових командира, а у појединим случајевима и непосредно, утврђено је бројним доказима.

Опт. Милан Радојчић то у истрази потврђује наводећи да је Љубан био апсолутни ауторитет, да је имао моћ да одреди ко ће бити затворен, протеран и убијен, војска Мирка Јовића га је слушала и поштовала, јер их је он довео. Опт. Миодраг Димитријевић такође потврђује да му се он 14.10.1991. године представио као командант, у шта се уверио наредних дана, опт. Петроније Стевановић тврди да је Деветак био за њих добровољце „бог и јаје“, главни командант, обећао да ће их плаћати када их је довео преко Јовића, тражио да се мештани хрватске националности „склањају“, што је значило-убију, а посебно је улогу опт. Љубана Деветака у овом поступку расветлио опт. Александар Николајидис, наводећи да је он њима добровољцима наређивао, да су „Аждаја“ и Коста стално били уз њега, да су хапшења вршена по Деветаковом наређењу, да се ту војска ништа није питала, да му је команда била у кући Боре Кесера, да је тражио од њега и Николе Вуковића да пребију неке мештане, да је њему и „Аждаји“ наредио да убију Снежану Кризманић, да је пре доласка крагујевачке јединице тражио да се убије десет-петнаест људи затворених у подруму Месне заједнице, да је однео све тракторе и усеве из Ловаса, а њима обећавао паре, да је сачињавао спискове за исељавање из Ловаса и тако даље. Ове своје наводе категорично је потврдио и приликом суочења са оптуженим Љубаном Деветаком.

Управо је ово био разлог да председник већа искористи своје законско овлашћење и измени редослед саслушања оптужених на претресу, те прво саслуша опт. Николајидиса и Стевановића, да би били присутни у судници када опт. Деветак износи одбрану, јер је он

тврдио у истрази да је добровољце „Душан Силни“ избегавао, бежао од њих, да су убиства вршили Коста и „Аждаја“, те описивао малтретирање мештана у дворишном простору земљорадничке задруге 18.10.1991. године од стране добровољаца, а на претресу у њиховом присуству он о томе не жели да прича, свестан да они могу рећи још много тога, што су чинили под његовом командом, а што њему не иде у прилог. Такође је тврдио да је у селу заведена војна управа и први командант села је био Градимир Вељовић, резервни капетан и командант штаба ТО Лајковац, а на захтев суда да се они суоче на те околности, опт. Деветак није желео, свестан да је тврдио апсолутну неистину, јер никаква војна управа није уведена, нити фактички, нити је то по прописима у то време било могуће, јер у земљи није било уведено ратно стање, већ је проглашена непосредна ратна опасност.

Напред наведене наводе оптужених Николајидиса и Стевановића потврђује и сведок **Никола Вуковић**, добровољац јединице „Душан Силни“, који тврди да су команду места сачињавали командант села Љубан Деветак, командант ТО Милан Радојчић и командир милиције Милан Девчић. Он и остали добровољци из његове групе су добијали наређење од Борислава Михајловића званог „Бата“ и Зорана Обреновића званог „Аждаја“, који су ишли на састанке у команду места и те наредбе добијали од Љубана Деветака и Милана Радојчића, а да је Деветак био командант села, потврђују и добровољци Љубодраг Јелић, Славољуб Ивановић, Радомир Бајић, Стојан Илић, Никица Главочевећ, као и бројни сведоци хрватске националности: Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Тома Златко, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Емануел Филић, Станислав Франковић, Милан Радмиловић, Марин Мађаревић, Драго Сабљак, Јосип Острун, Драгутин Кризманић, Фрањо Жадањ и бројни други, као и сведок Александар Васиљевић, начелник Управе безбедности Савезног секретаријата народне одбране, сазнавши то од Одељења безбедности Прве војне области, као и да оптужени Деветак командује јединицом „Душан Силни“, који служе и као његово обезбеђење, а што су потврдили, како сведок Никола Вуковић, тако и други сведоци Славко Ступар, Славица Антоловић (Туркаљ), Станислав Франковић, Викица Филић, Јосипа Балић, Фрањо Жадањ, Марија Ђаковић и бројни други сведоци.

Такође се и из писмених доказа утврђује да је Љубан Деветак био командант села и то на основу **записника са састанака** представника села Ловас и Владе САО Славоније, Барање и Западног Срема и представника околних села и то записника од 30.10.1991. године и 03.11.1991. године, где се Љубан Деветак потписао као командант села и управитељ задруге, а што и сам потврђује да је то својом руком написао. Уосталом, и **ТВ снимак** Радио-телевизије Београд од 08.11.1991. године то потврђује, јер је на истом емитован прилог из села Ловас, у коме се појављује опт. Деветак у униформи и на истом је

означен као командант села, а дискутује о војним и политичким питањима и успостави власти у Ловасу.

Да је **опт. Милан Девчић** био командир милиције успостављене у Ловасу, то је и сам тврдио током истраге, наводећи да је после пар дана од ослобађања села, пошто је по професији полицајац, одређен за командира милиције у Ловасу, те да он као командир милиције није знао колико је погинулих и рањених на минском пољу. Пред крај истраге опт. Девчић мења одбрану, наводећи да је функцију командира милиције обављао сада покојни Милорад Воркапић, до своје погибије, да би на претресу тврдио да је први командир милиције у Ловасу био Жељко Крњајић, па потом Милорад Воркапић, затим он. Међутим, суд овакву измену његове одбране није прихватио, јер је иста демантована бројним исказима сведока који су тврдили да је први командир милиције у Ловасу био управо Милан Девчић и то: оштећени Иван Мујић, Стјепан Пеулић, Антон Кризманић, Андрија Балић, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Милан Радмиловић, Јосип Бошњаковић, Павле Шимуновић, Михаела Сабљак, Јосип Кувеждић, Берислав Филић, Никола Вуковић, Марица Ходак, Јаков Пеулић, Марко Кесегин, Бранко Божић, Јосип Кувеждић, Фрањо Жадањ, Ружа Кесер, Стјепан Павличић, Неђо Макивић, Невенка Мађаревић (од оца Андрије), Антун Лутровић, Марија Ђаковић (његова школска другарица), Милко Кесер, те сведоци који су били у кумовским односима са опт. Девчићем – Милан Цоњар, Ана Цоњар, Јелена Лукетић, затим сведоци ***Емануел Филић, Владо Бошњаковић, Зоран Тепавац, Горан Јеремић,*** који категорично тврде да је Милан Девчић био командир милиције у том првом периоду и да су познавали Милорада Воркапића, те да он није имао никакву функцију. Да је опт. Девчић био командир милиције у том првом периоду, наводио је у истрази и опт. Милан Радојчић, па је после на претресу променио одбрану, наводећи да је то био Воркапић, усклађујући на тај начин своју одбрану са одбраном опт. Девчића, а што је демантовано напред наведеним исказима бројних сведока.

Наводе сведока Слободана Качара и Слободана Грубача, који су у тазбинском сродству са опт. Девчићем, а то да је Милорад Воркапић био командир милиције суд није прихватио, као ни исказе сведока Милана Грковића и Борисава Богуновића, јер су такве исказе очигледно дали у намери да помогну опт. Девчићу да умањи кривичну одговорност, сведок Драган Милићевић и Стојан Илић су у том делу мењали исказе, а сведок Славољуб Ивановић и Милан Воркапић су прво тврдили да је Воркапић био командир, а по предочавању исказа бројних сведока, тврдили су да не знају ко је био командир милиције.

Да је **опт. Милан Радојчић** у критичном периоду наведеном у оптужници када је дошло до смртног страдања цивила био командант територијалне одбране, потврдили су својим исказима сведоци

оштећени Иван Мујић, Милан Цоњар, Антон Кризманић, Петар Вулета, Томислав Шелебај, Станислав Франковић, Владо Бошњакловић, Жељко Сомборац, Љубо Солаковић, Драгутин Кризманић, Снежана Кризманић, Славица Антоловић-Туркаљ, Стјепан Павличић, Зоран Тепавац, Жељко Јапунца, Борислав Михајловић, Љубодраг Јелић, Никола Вуковић. Мира Комјат-Антоловић, Славко Божић, Милан Миљковић, а то су тврдили и опт. Миодраг Димитријевић, те опт. Милан Девчић, који наводи да су добровољци „Душан Силни“ припадали ТО и били под ингеренцијом Радојчића, а да је територијална одбрана формирана другог, трећег дана од напада и да је постављен Радојчић за команданта. Опт. Милан Радојчић је у истрази тврдио да је постављен за команданта ТО тако што је то био договор Љубана са старцима и војском, па је после на главном претресу уподобио своју одбрану, да то буде у периоду после критичних догађаја из оптужнице, наводећи да га је Марко Ковач из крагујевачке јединице именовао за команданта ТО, мада је и сам овај сведок тврдио да он нема то овлашћење да поставља команданта ТО, што је такође потврдио и сведок Божидар Николић, командант 46. партизанске дивизије ЈНА, чији је Ковач био помоћник за морално-политичко васпитање. И потврде ТО Ловас потписане од стране опт. Радојчића као команданта издате добровољцима јединице „Душан Силни“ такође потврђују да је ТО постојала у критичном периоду, с тим што је суд имао у виду да су ове потврде издате у каснијем периоду, међутим, управо својом садржином потврђују да су добровољци јединице „Душан Силни“ били у саставу ТО Ловас управо у овом периоду пре критичног догађаја на минском пољу, те неки од њих, као **Љубодраг Јелић, Никола Вуковић** и други, потврђују да је опт. Радојчић био командант ТО у периоду оптужења, а и сам опт. Радојчић на главном претресу од 30.03.2009. године није знао да објасни, коме је он припадао као лице у униформи и под оружјем, па је најпре тврдио да је био наслоњен на ТО Љиг и ТО Лајковац, с тим што није могао да објасни ко је њему био командант, а потом је тврдио да је припадао ТО Вуковар, када га је на то подсетио његов бранилац.

Према томе, на основу напред наведених доказа, несумњиво је утврђено да су опт. Деветак, Девчић и Радојчић фактички обављали напред наведене функције, при чему је најупечатљивији исказ сведока-ошт. **Томислава Шелебаја**, који тврди да је управо тих првих дана као сеоски добошар морао читати разне прогласе и наредбе, које је добијао од Ђуре Продановића, а на којима је јасно била означена функција сваког од оптужених и на основу тих докумената је сазнао да је заповедник села Љубан Деветак, Милан Радојчић командант територијалне одбране, а Девчић Милан командир милиције.

Да су опт. Деветак, Девчић и Радојчић уз помоћ припадника јединице „Душан Силни“ затварали мештане хрватске

националности, почев од 10.10.1991.г. па надаље, најпре у две канцеларије изнад механичке радионице земљорадничке задруге, а потом и у подруму Месне заједнице утврђено је из одбране **опт. Девчића** који на главном претресу од 24.04.2008. године износећи своју одбрану, тврди да је затвор у Месној заједници држала ТО Ловас и милиција, затим из одбране **опт. Николајудиса** и **опт. Стевановића**, исказа сведока-ошт. **Мате Мађаревића** који наводи да је Деветак наредио, Девчић га затворио, а Радојчић пустио из канцеларије изнад механичке радионице где је био затворен са другим мештанима, те из исказа сведока ошт. **Антонa Кризманића** који наводи да га је у чуварници задруге Радојчић шутнуо и послао у затвор, а наредних дана су га испитивали Деветак и Девчић, исказа сведока **Андрије Балића** који тврди да су их Ђуро Продановић и Милан Радојчић 10.10.1991.године затворили у две канцеларије изнад механичке радионице, а да су у току ноћи испитивања вршили Деветак, Крњајић и Девчић, исказа сведока **Љубодрага Јелића**, који тврди да је опт. Милан Радојчић најпре имао канцеларију код задружне кухиње где је испитивао људе и одређивао ко ће да буде затворен а ко пуштен, потом је његова канцеларија била у Месној заједници, где је био затвор у подруму, ограђен жицом, а Радојчић је имао списак затвореника и списак страже, који су држали мештани на челу са једним човеком чији је надимак „Кинез“, исказа сведока-ошт. **Анкице Јовановић**, чијег су мужа Јосипа Јовановића затворили најпре у затвор у задрузи, а потом у Месној заједници, а међу онима који су га одвели, били су Девчић и Радојчић, исказа сведока-ошт. **Јосипа Бошњакловића** који тврди да га је затворио Милан Радојчић, исказа сведока-ошт. **Емануела Филића** који тврди да је након затварања 10.10.1991. године после два дана изведен на испитивање пред Милана Радојчића, Божу Девчића и Милана Тепавца, а потом пуштен 12.10.1991. године, исказа сведока-ошт. **Ивана Пољака** који тврди да му је наређено да направи попис људи затворених у задрузи, а потом је тај списак однео у канцеларију где су били Деветак и Радојчић, исказа сведока **Славка Ступара** који у својој првој изјави тврди да је Деветак доносио одлуку о томе ко ће бити притворен, те исказа сведока-ошт. **Звонимира Балића**, **Ивана Антоловића**, **Ивице Филића**, који тврде да их је Деветак пустио из затвора у задрузи, те исказа сведока-ошт. **Ђуре Антоловића** који је и сам био затворен у подруму Месне заједнице, од стране Девчића и Радојчића.

Из исказа ових сведока још је утврђено да је у ове две канцеларије изнад механичке радионице било затворено, почев од 10.10.1991. године четрдесетак мештана хрватске националности, а да су након три-четири дана у подрум у дворишту Месне заједнице ограђен жицом, пребачени мештани **Ивица Видић**, **Ђура**, **Зоран** и **Алојз Кризманић**, **Стипо Долачки**, **Дарко** и **Жељко Павлић**, **Андрија Девчић**, **Марко Дамјановић** звани „Босанац“, **Фрањо**

Панђо, Јосип Јовановић, да је накнадно доведена ту и затворена **Марија Фишер**, као и њен супруг **Стјепан Лукетић**, што се утврђује из исказа сведока Марије Ђаковић, а која је видела и то премештање затворених од стране опт. Петронија Стевановића, који то потврђује, као и да је то рађено од стране више добровољаца, уз истицање да су им задатке давали Деветак, Девчић и Радојчић, с тим што је Деветак био главни командант. Сведок Емануел Филић је такође видео 14.10.91.г. премештање заробљених цивила из простора задруге у простор Месне заједнице. Из исказа сведока Викице Филић утврђује се да су у подруму Месне заједнице 18.10.1991. године били затворени **Петар Лукетић и његова два сина, Анте и Ђука** и сви су они, што је несумњиво утврђено, најкасније до 18.10.1991. године убијени, изузев Ђуре Антоловића који је стицајем срећних околности, преживео, а из чијег исказа се јасно може закључити на који начин су и остали лишени живота, с обзиром да је објаснио да је након испитивања и малтретирања од стране Милана Девчића и Милана Радојчића, одведен до своје куће да би био убијен. Присуство ових 11 лица и у једном и у другом затвору, пре њиховог убиства, потврђују чланови њихових породица, сведоци који су их видели и ошт. Ђура Антоловић, који је једини преживео извођење из затвора, у подруму МЗ, а који је набројао њих осам, јер су неки накнадно доведени, а поједини пре његовог доласка лишени живота.

Увидом у фотодокументацију у списима предмета утврђено је да су две канцеларије изнад механичке радионице, а посебно подрум у дворишту Месне заједнице, потпуно нехигијенски и безусловни простори, па затварање мештана хрватске националности у исте мимо било какве законске процедуре, представља нечовечно поступање према њима, јер су им наносиле тешке душевне патње и држање у тим просторима представља озбиљан насртај на људско достојанство, чак и под сумњом да је нека од затворених лица требало испитати, опт. Деветак, Девчић и Радојчић нису имали никаквих законских овлашћења да то чине, јер су представљали нелегално успостављену власт, те су неовлашћено и противзаконито вршили послове у искључивој надлежности војне полиције. Осим тога, ово затварање није било оправдано из разлога безбедности, јер затворена лица нису угрожавала безбедност оружаних саастава у селу. Наводно пуцање браће Павлић демантовао је управо опт. Љубан Деветак, а ни оружје им није пронађено, што све јасно указује да се радило о исценираном пуцању, да би ова лица била затворена. С друге стране, присуство нецивила у цивилном становништву не мења карактер тог становништва.

Да су опт. *Милан Девчић и Милан Радојчић* почев од 10.10.1991.г. наређивали примену понижавајућих и дискриминаторских мера у виду обавеза цивила хрватске националности да обележе своје куће белим

тканинама, а око руке ставе белу траку, утврђено је из исказа опт. Милана Радојчића из истраге, на записнику од 30.05.2007. године, где је навео да су куће Хрвата биле обележаване, да би они који нису Ловашчани знали да су то католичке куће, а што је и потврђено исказима бројних сведока-ошт. да се то обележавање односило искључиво на мештане хрватске националности, а да је лично давао такве наредбе за опт. Девчића, потврдили су сведоци Бранка Балић, Ана Цоњар, Јосип Лукетић, а за опт. Радојчића - Јосип Кувеждић, Иван Мујић, Петар Вулета и други. За опт. Љубана Деветака нема доказа да је било коме издао такву наредбу.

Да је *опт. Љубан Деветак* нечовачно поступао, наређујући *увођење радне обавезе* под дискриминаторским условима у односу на цивиле хрватске националности, потврдили су сведоци Фрањо Жадањ, Јосип Петковић, Ивица Филић, Стјепан Павличић, Јосип Филић, Никола Кризманић, опт. Александар Николајидис, а да је *опт. Милан Радојчић* спроводио и реализовао извршење радних задатака утврђено је на основу његовог казивања на главном претресу од 16.05.2008. године, затим казивања опт. Александра Николајидиса, опт. Љубана Деветака, исказа сведока ошт. Ђуке Радочај, Стјепана Пеулића, Милка Кесера, Ивана Мујића, Златице Балић, Јосипа Оструна, Ивана Антоловића, Славице Антоловић-Туркаљ, Петра Вулете, Драгутина Кризманића, Јосипа Кувеждића, Стјепана Павличића, Николе Кризманића. С обзиром да су мештани хрватске националности терани да скупљају лешеве својих сународника у присуству оних који су их и убили, те бацају у канал на месном гробљу, затим да обављају пољске и друге радове, а све то уз присуство оружане пратње, који услови нису постојали за становништво српске националности, суд је ове радове оквалификовао као нечовечно поступање, а не као принудне радове, с обзиром да у оптужници није означено која су правила међународног права у том правцу прекршена, а да се односе на принудне радове, а и чињенични опис у изреци оптужнице у овом делу, указује на нечовечно поступање.

Да су опт. Деветак, Девчић и Радојчић током октобра месеца 1991.г. психички и физички злостављали – *мучили поједине цивиле хрватске националности и повређивали њихов телесни интегритет*, у циљу изнуђивања информација од њих о припадности чланова њихових породица оружаним формацијама противне стране, чланству у политичкој странци ХДЗ и поседовању оружја, утврђено је на основу одбране опт. *Петронија Стевановића*, који наводи, цитирам: „Љубан је био главни командант, а испитивали су Девчић и Радојчић и они их обрађују, ако неће да признају, говоре им: „Немој да их зовнемо, неће ти ваљати“. Ако неко од њих удари, онда и ми као керови насрнемо на стрвину. После нам кажу, доста је, хајде изађите“. Опт. Стевановић такође наводи да је опт. Девчић ударао људима

шамаре, те их ударао по глави, говорио, „кога лажеш“. Радојчића није видео да удара, али је испитивао и звао њих добровољце да убеђују. Тврди за себе да је имао немачку палицу, а опт. Николајидис наводи за опт. Петронија да је имао ножеве, као и сведок Марија Ђаковић.

Ови наводи опт. Стевановића уклапају се у једну логичну целину са исказима сведока ошт. **Вере Видић, Ђуре Антоловића, Ђуре Филића, Марка Грчанца и Петра Вулете**, на основу којих исказа се утврђује да су опт. Радојчић и Девчић мучили мештане хрватске националности и повређивали њихов телесни интегритет, на начин описан у тачки 2. става II изреке пресуде. Наводе **сведока Ђуре Антоловића**, иначе припадника ХДЗ потврђује и његова мајка-сведок ошт. Марија Антоловић, сведок-ошт. Розина Пејић, сведок-ошт. Славко Лукетић, сведок Стојан Илић, с тим што део исказа сведока Илића да је покојни Зоран Калањ, добровољац јединице „Душан Силни“ припадник ТО, уместо Петронија, бацио бомбе у подрум Ђуре Антоловића, суд није прихватио, јер је овим наводом сведок хтео да помогне опт. Стевановићу да избегне кривичну одговорност, обзиром да у својој првобитној изјави то није тврдио, а из исказа ошт. Антоловића се несумњиво утврђује да је поред Петронија био присутан и мештанин Милорад Радојчић зв. „Бајица“ као и један непознати војник, те да га је управо тај Зоран Калањ спасио из подрума. Жестина иживљавања над Ђуром Антоловићем огледала се управо у чињеници да је био припадник ХДЗ. Сведок Ђуро Филић је своје наводе категорично потврдио и приликом суочења са опт. Девчићем, који га је и приликом суочења испитивао за Кризни штаб и оружане страже у Ловасу, иако то није био предмет суочења, потврђујући на тај начин свој мотив за мучење ошт. Филића у време извршења дела.

Из исказа **ошт. Антона Кризманића** утврђује се да је другог-трећег дана по нападу отишао у чуварницу земљорадничке задруге да се пријави, где га је дочекао опт. Милан Радојчић, шутнуо ногом у стражњицу и послао га у канцеларију на спрат изнад механичке радионице где је био затворен три дана, а једног од наредних дана је приведен на испитивање у кухињу земљорадничке задруге, пред опт. Љубана Деветака и опт. Милана Девчића, па га је Деветак питао где му је брат и да ли би пристао да буде стрељан уместо њега, те претио да ће му убити породицу, а Девчић му је претио да ће га убити, након чега га је Деветак послао назад у затвор. Наводе овог сведока суд је прихватио, јер је исте категорично потврдио и приликом суочења са оптуженим Миланом Радојчићем.

Из потпуно јасног, уверљивог и искреног сведочења **ошт. Снежане Кризманић**, утврђено је да је у ноћи између 17. и 18.10.91.године у кући Боре Кесер била психички малтретирана од стране опт. Љубана Деветака, који је испитивао, највише о њеном оцу

Фрањи, који је био челник у ХДЗ Ловаса, махао пиштољем испред ње, а наводе овог сведока потврђује и сведок Марија Ђаковић која је била присутна овом испитивању, сведок Викица Филић и сведок Јосип Кувеждић, који су је видели у то време у станици милиције, те опт. Александар Николајидис који потврђује да је опт. Деветак наредио неколицини припадника оружане групе „Душан Силни“, међу њима и њему, да саслушају Снежану Кризманић, пошто је водила програм на снимку годишњице прославе ХДЗ, да би се изјаснила ко се све налази на том снимку.

Да је *опт. Љубан Деветак* наредио опт. Петронију Стевановићу да *убије брачни пар Марина и Катарину Балић*, у канцеларији ТО у Месној заједници где су доведени на испитивање, утврђено је из исказа сведока-ошт. *Викице Филић*, која је чула овај разговор и наредбу опт. Деветака упућену опт. Стевановићу, а наводе овог сведока и присуство у Месној заједници брачног пара Балић непосредно пре убиства, те испитивање од стране Љубана Деветака где су им синови, пошто је претходно Катарина затечена да носи храну и лепопице по селу, потврђују својим посредним сазнањем њихове кћерке-оштећена Бернадица Оздановац, Божица Дрмић, као и снаја Златица Балић. Њихова рођака Јосипа Балић такође потврђује да их је задњи пут видела 16. или 17.10.91.године, када су их низ улицу одвели добровољци јединице „Душан Силни“. И Снежана Кризманић је такође видела брачни пар Балић да су били на испитивању у Месној заједници. Сведок *Мира Комјат-Антоловић* такође тврди да је видела код полиције Петронија како туче Балића, који је исте ноћи убијен. Опт. Милан Девчић наводи да је један од Балићевих синова редарственик, а сведок-ошт. Оздановац Бернадица, њихова кћерка, тврди да су њена три брата полицајци, што потпуно јасно расветљава мотив убиства овог брачног пара.

Да је опт Деветак наредио опт. Александру Николајидису а потом и Зорану Обреновићу зв. „Аждаја“ да *убију Снежану Кризманић*, утврђује се из казивања опт. Александра Николајидиса, те исказа сведока-ошт. Снежане Кризманић, а мотив овог наређења је такође јасан, с обзиром да је Фрањо Кризманић, отац оштећене у то време био челник ХДЗ, у вези чега ју је опт. Деветак неколико дана пре тога саслушавао и мучио, машући пиштољем испред ње.

Да је опт. Љубан Деветак *наредио убиство Звонимира Мартиновића* на начин како је то описано у изреци пресуде, утврђено је из исказа сведока-ошт. *Петра Вулете*, који исказ је делом потврђен и исказима сведока Јосипа Петковића, Славице Антоловић, Милана Радмиловића, Дарка Мартиновића, те делом и из исказа сведока ошт. Мире Комјат, рођ. Антоловић, која наводи да је Звонимир Мартиновић био предмет испитивања у канцеларији ТО у Месној заједници, а и из

исказа његовог сина, Дарка Мартиновића, утврђује се да је током напада побегао у шуму „Бадњара“ где се скривао и потом побегао за Илок, те се стога јасно може утврдити мотив убиства и овог лица.

Да су **опт. Љубан Деветак и Милан Радојчић** у периоду од 14.10.1991. године до 18.10.1991.године **сачинили списак за ликвидацију** цивила затворених у подруму Месне заједнице, означавајући на списку затворених оне које треба убити, утврђује се из исказа **сведока Љубодрага Јелића**, који је у више својих изјава то потврдио и то у Управи криминалистичке полиције 24.04.2007. године, Тужилаштву за ратне злочине 21.05.2007. године, истражном судији 10.08.2007. године, а великим делом и на главним претресима 13.11.2008. године и 20.10.2009. године, објашњавајући да су оптужени Деветак и опт. Радојчић у канцеларији ТО детаљно разматрали списак затворених, заједно са Божом Девчићем – оцем опт. Милана Девчића. Божа Девчић је заокруживао на том списку људе, а Љубан одобравао, говорећи „у реду“; а онда га је Милан Радојчић питао ко би то могао да изврши. Схватио је да је то списак за ликвидацију, јер су ти људи касније убијени и састављена је Комисија за сахрану. Објаснио је да је одвођење људи из подрума Месне заједнице урадила Ступарева група, у којој су били опт. Александар Николајидис, звани „Аца Грк“ и Петроније Стевановић, као и добровољац Коста, те један високи момак, који су са два-три аута одвезли из подрума и дворишта Месне заједнице затворене људе, а упечатљиво му је остало да је опт. Александар Николајидис током извођења тог задатка, имао трагове крви на одећи, а једна жена која је била затворена је викала на дворишту: „Мајку вам четничку, што нас не побијете као људе, него нас водите по подрумима, мучите и кољете“. Опт. Александар Николајидис и Петроније Стевановић потврђују у својим исказима да им је Љубан Деветак наредио уклањање људи, што је недвосмислено значило да се убију, с тим што опт. Николајидис наводи да је то било 18.10.1991.године и да се радило о повређеним људима, који су пре тога тучени у дворишту задруге. Опт. Николајидис такође тврди да је у томе учествовао Петроније, а он није, а опт. Стевановић тврди супротно, а из исказа сведока Љубодрага Јелића, те извршеног суочења између опт. Николајидиса и Стевановића, несумњиво се утврђује да су у томе учествовала обојица.

Исказ сведока Јелића у овом делу суд је прихватио, без обзира на сва оспоравања кредибилитета овог сведока, јер је он био командир тог затвора, делио канцеларију са опт. Радојчићем и био у најближем окружењу опт. Деветака и Радојчића, те су се само од лица из тог миљеа и могле утврдити ове чињенице. Каснији покушаји овог сведока да мења исказ на претресу, у корист појединих оптужених, суд није прихватио, имајући у виду тврдњу сведока да је имао претње и

притиске које је пријављивао СУП Краљево, а према информацијама суда, чак су га посећивали и поједини адвокати.

Да је исказ овог сведока веродостојан, закључује се и из исказа **сведока Викице Филић** која потврђује да су се у канцеларији у Месној заједници Љубан и Радојчић договарали са добровољцима јединице „Душан Силни“- „Аждајом“, Ацом, Петронијем, Костом, кога треба ликвидирати, које разговоре је она слушала и виђала их ту свакодневно. А да су заиста на начин како је то описао сведок Јелић цивили из подрума Месне заједнице путничким возилима одвожени и убијани, потврђују својим исказима и **сведоци Јосип Кувездић**, који тврди да је видео да његовим возилом марке „Рено-11“ одвозе Петра Лукетића и његове синове. На хауби возила су била два лица, те је ово одвожење било у више наврата. Иначе му је ово возило одузето првих дана после напада, молио је Милана Радојчића да му возило врате, а после је виђао и Радојчића да се вози тим истим аутом. Исто потврђује и **Стјепан Павличић**, да је 18.10.1991.године видео припаднике јединице „Душан Силни“ како из Месног уреда изводе браћу Павлић, стављају их у ауто, као и Анту Лукетића, кога су износили јер је био у несвести. **Сведок Томислав Шелебај** је такође видео када је браћу Павлић добровољац Никола одвезао „Голфом“, а **сведок Петар Вулета** тврди да је у капелици на гробљу Петроније убио четворо људи, један од њих је Алојз Кризманић, с обзиром да су људи који станују у близини гробља видели када их је Петроније доводио.

Сведок Мира Комјат рођ. Антоловић која је чистила Месни уред чула је из разговора, како она наводи, „четника“, да је Милан Радојчић саставио списак од десет лица које треба убити. **Сведок Петар Вулета** тврди да је чуо од више људи да је Милан Радојчић правио спискове за ликвидацију људи, као и спискове за исељавање.

Према томе, исказ сведока Љубодрага Јелића у овом делу је прихваћен јер је потврђен другим исказима, па су стога ове чињенице несумњиво доказане, а којих осам лица је дана 18.10.1991.године било затворено у подруму Месне заједнице, утврђује се из исказа сведока оштећеног Ђуре Антоловић, који је тог дана изведен и једини је преживели из овог затвора. То су: Дарко и Жељко Павлић, Марко Дамјановић, Јосип Јовановић, Стипо Долачки, Ђуро Кризманић, Фрањо Панђо, Андрија Девчић. Дакле, најмање ових осам лица, који су били у континуитету затворени, се налазило на том списку за убијање људи који су сачинили Деветак и Радојчић, а 18.10. су ту доведени након премлаћивања у задрузи Петар Лукетић и његови синови Анте и Ђука, Иван Видић и Алојз Кризманић. Присуство Марије Фишер 18.10.1991.године у дворишту Месне заједнице, потврђује сведок Љубодраг Јелић који спомиње једну жену, а с обзиром да је Марија

Фишер била једина затворена жена тамо, што је својим исказом потврдила и Марија Ђаковић.

Стога је несумњиво утврђено да је ових укупно 14 лица одвезено 18.10.91.године путничким возилима на разне локације - напуштене куће, гараже, капелицу на гробљу и друга места, где су убијени, а тамо су их после нашли људи који су купили лешеве – Ивица Филић, Берислав Филић, Јосип Петковић, Антон Кризманић и други.

Из исказа сведока – ошт.Јосипа Кувеждића, утврђује се да је Стјепан Лукетић убијен 17.10.91.године ноћу, а његов леш су бројни оштећени који су се кретали према минском пољу, видели у такозваној „Централи“ 18.10. ујутру.

Стога нема доказа да је опт. Љубан Деветак наредио убиство Стјепана Лукетића, јер се оптужницом Деветаку ставља на терет да је то наређење издао 18.10.91.године, како то произилази из одбране опт. Александра Николајидиса и то после повређивања мештана у задрузи, у које време је Стјепан Лукетић већ био мртав.

Такође нема доказа да је Зоран Кризманић био међу лицима која су убијена 18.10.91.године, јер га не спомиње једини преживели оштећени Ђуро Антоловић, који је несумњиво тог дана био у подруму месне заједнице и први изведен и поведен својој кући, да би био убијен. Зоран Кризманић јесте пре тога био затворен у подруму Месне заједнице, што произилази из исказа оштећеног Емануела Филића, који је видео сва та лица 14.10.91.године када су их премештали из затвора у задрузи у Месни уред. Међутим, када је Зоран Кризманић убијен и по чијој наредби, те да ли је био у подруму Месне заједнице када је сачињаван списак за ликвидацију током поступка није доказано.

Из одбране опт. Александра Николајидиса је утврђено да су опт. **Љубан Деветак и Милан Девчић испред команде – куће Боре Кесер предали опт. Петронију Стевановићу, Стипу Долачког**, који је убијен у капелици на гробљу и ови наводи опт. **Николајидиса** су и потврђени исказима људи који су скупљали лешеве, јер је заиста његов леш тамо и пронађен. Опт. Николајидис тврди да му је управо опт. Милан Девчић рекао да је Долачки клао и убијао, а опт. Девчић за ово лице наводи да је био хрватски полицајац, врло екстреман, укључен у ХДЗ, приведен први дан у задругу, а потом прослеђен у затвор у Месној заједници. Из исказа сведока Јосипа Бадањка, те казивања опт. Девчића утврђено је да је управо Стипо Долачки код Девчићевог оца ишао по ловачку пушку за цивилне страже. Према томе, све ово указује да је мотив овог убиства био потпуно јасан, у ком делу су наводи опт. Александра Николајидиса прихваћени, јер су потврђени осталим изведеним доказима, а и препознао је жртву у

фотодокументацији у списима. Међутим, његови наводи да су истом приликом Деветак и Девчић предали опт. Стевановићу и браћу Павлић, који су такође одвезени у капелицу на гробљу и убијени, суд није могао прихватити, јер у том делу његови наводи нису потврђени осталим доказима, с обзиром да су лешеве браће Павлић пронађени у гаражи Иве Мађаревића, а сведок-ошт. Томислав Шелебај тврди да је видео како их је добровољац Никола одвезао „Голфом“, након чега више нису виђени међу живима.

Према томе, током поступка је несумњиво доказано да је 18.10.91.године убијено 14 лица изведених из подрума Месне заједнице, међу којима је најмање осам лица било на списку за убијање људи који су саставили опт.Деветак и Радојчић, јер су ова лица у континуитету била затворена од 14. до 18.10.1991.године, а преосталих 6 лица и то: Петра Лукетића и његове синове, те Алојза Кризманића, Ивана Видића накнадно су довели 18.10.91.године након повређивања у задрузи, као и Марију Фишер, те су сви они били обухваћени наредбом опт. Љубана Деветака издатом 18.10.91.године оптуженима Петронију Стевановићу и Александру Николајидису да се уклоне и у тајности нестану, како то тврди опт. Стевановић, а што је јасно значило да се убију.

Одговорност опт. Миодрага Димитријевића

Опт. Миодраг Димитријевић се брани да он није имао командних овлашћења у Ловасу и да је опт. Дарку Перићу само предложио акцију претреса винограда, те да није знао да су поведени и цивили.

Да је опт. Миодраг Димитријевић имао командна овлашћења утврђује се из бројних доказа, како писмених, тако и из исказа сведока. Из **наређења Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде бр.364-1 од 10.10.91.** године јасно се утврђује да су јединице Четврте оперативне зоне ТО Ваљево и то ПД одред, чета ТО Љиг и чета ТО Лајковац, улазећи у састав Друге бригаде ЈНА, претпочињене као целина, а не по деловима и да је командно место ТО Ваљево било у селу Чаковци, где се тада налазио потпуковник Димитријевић. Да је потпуковник Димитријевић био командант, утврђује се и **из редовног борбеног извештаја Прве пролетерске гардијске механизоване дивизије број 3-500 од 21.10.91.године**, где је означен као командант ТО Ваљево. То потврђују својим исказима и сведоци Драго Ромић, помоћник начелника штаба за оперативно-наставне послове у Првој дивизији и Александар Васиљевић, начелник Управе безбедности ССНО.

Да је опт. Миодраг Димитријевић био потчињен команданту Друге бригаде потпуковнику Душану Лончару, потврђују својим

исказима сведоци **Милосав Милутиновић**, начелник артиљерије у Другој бригади, **Миодраг Радосављевић**, начелник ПВО у Другој бригади, који тврде да је Миодраг Димитријевић долазио на реферерисање у команду Друге бригаде. И сам сведок Душан Лончар наводи да је о стању у Ловасу редовно примао извештаје од Градимира Вељовића и Миодрага Димитријевића. И опт. Миодраг Димитријевић такође тврди да је ишао у команду Друге бригаде и био на састанку 16.10.91.године, када су позивани сви команданти и командири јединица у саставу Друге бригаде. Мада сведок Душан Лончар негира да му је потпуковник Димитријевић био потчињен и да је ПДО ТО Ваљево био у саставу Друге бригаде, тај део његовог исказа суд није прихватио, јер га у томе демантују бројни писмени докази – војни акти како Друге бригаде, тако и Прве дивизије.

Из одбране опт. **Дарка Перића**, команданта ПДО ТО Ваљево утврђује се да му је надређени био опт. Миодраг Димитријевић, а то потврђује и неспорно утврђена чињеница да се опт. Перић и командант Друге бригаде Душан Лончар никада нису ни упознали, што јасно указује да је опт. Миодраг Димитријевић био карика у командном ланцу између потпуковника Душана Лончара, као команданта Друге бригаде и опт. Дарка Перића, као команданта ПД одреда ТО Ваљево, те других јединица Четврте оперативне зоне, које су се претпочиниле и ушле у састав Друге бригаде.

Према томе, све јединице ТО Четврте оперативне зоне су имале на челу једног команданта, а то је био потпуковник Миодраг Димитријевић, чији је задатак у Републици Хрватској био да координира заједничка дејства између Друге бригаде и јединица Четврте оперативне зоне ТО Ваљево.

Сведоци из најближег окружења опт. Миодрага Димитријевића – **Мирољуб Марић**, **Зоран Милошевић**, **Игор Борић**, **Горан Брковић** означавају потпуковника Димитријевића као команданта. Сведок Мирољуб Марић тврди да је био командант за борбена дејства, а после на претресу мења исказ, што суд није прихватио. Сведок **Живорад Божић** тврди да им је командант Четврте оперативне зоне пуковник Ратко Ђокић рекао да ће им претпостављени у Хрватској бити Миодраг Димитријевић.

И сам оптужени Миодраг Димитријевић у својој одбрани, док је није променио, тврди да је био **координатор**, сведок Душан Лончар такође тврди да му се потпуковник Димитријевић тако представио по доласку са јединицом ТО Ваљево на његово командно место, сведок Ратко Ђокић такође тврди да је потпуковник Димитријевић био координатор између Друге бригаде и јединица ТО. Сведок Градимир

Вељовић тврди да му је потпуковник Димитријевић био надређени и да је ишао на реферисање код команданта Друге бригаде, Лончара.

Касније измене исказа ових сведока суд није прихватио, јер су дате у намери да опт. Миодрагу Димитријевићу омогући да избегне и умањи своју кривичну одговорност, а посебно суд није прихватио исказ сведока Ратка Ђокића да је опт. Миодраг Димитријевић био координатор и спољни момак за позадинско обезбеђење, као ни наводе опт. Миодрага Димитријевића да је он био саветник опт. Дарку Перићу, јер ови наводи делују крајње бесмислено, па чак и смешно, да један резервни капетан за саветника има активно војно лице у чину потпуковника. Такво формацијско место и не постоји у војсци, што је у свом налазу потврдио и вештак војне струке Бошко Антић.

Наводе опт. Миодрага Димитријевића да је он из штаба Четврте оперативне зоне и да не може бити командант, јер испод себе није имао јединицу, демантују управо војни прописи и то **чл.52. Упутства о употреби територијалне одбране**, где је потпуно јасно наведено да војна лица из штабова могу имати командна овлашћења. Из налаза вештака војне струке Бошка Антића такође ово произилази, а уосталом, и Градимир Вељовић и Миле Гавриловић су такође били из штабова ТО, па су у Ловасу командовали.

И **лични подсетник - бележница** опт. Миодрага Димитријевића, коју је читао у својој одбрани, такође доказује да је он у Ловасу командовао. Својом одбраном да није имао командна овлашћења, он би себе довео у много лошију позицију и повећао своју одговорност у овом поступку, у којем је несумњиво утврђено да је опт. Миодраг Димитријевић наредио акцију претреса терена у рејону винограда опт. Дарку Перићу, команданту ПД одреда ТО Ваљево. То такође потврђује, поред опт. Дарка Перића и опт. Радисав Јосиповић, који наводи да им је Перић саопштавајући тај задатак, пренео као наређење потпуковника Миодрага Димитријевића.

Одговорност опт. Љубана Деветак и опт. Миодрага Димитријевића за догађаје од 17. и 18.10.91.године, односно за најпре **затварање**, а потом коришћење мештана хрватске националности као живог штита у акцији претреса винограда, утврђује се бројним доказима:

Да је опт. Љубан Деветак 17.10. издао писмено наређење о обавези окупљања мештана испред земљорадничке задруге, утврђује се из исказа сведока ошт. Томислава Шелебаја, који је управо читао наредбу коју је потписао Љубан Деветак, а из исказа бројних сведока ошт. и то Емануела Филића, Јосипа Антоловића, Вјекослава Балића, Ивана Мујића, Стјепана Пеулића, Владе Бошњакловића, Милана

Радмиловића, Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Жељка Сомборца, Љубомира Солаковића, Павла Шимуновића, Јакова Пеулића, Мате Мађаревића, утврђује се да је 17.10.91.године Љубан Деветак био присутан након што су мештани доведени у задругу и вршио издвајање људи који су му требали за рад, што су потврдили и они које је издвојио и то Јосип Кувеждић, Стјепан Павличић, Јосип Бошњаковић и Иван Пољак.

Да је ово затварање мештана био договор између опт. Љубана Деветака и опт. Миодрага Димитријевића, ради утврђивања виновника ноћних оружаних провокација, утврђује се из подсетника - бележнице опт.Миодрага Димитријевића, што је и сам потврдио, а у којој је констатовано да је, цитирам: „одлучено да се људи задрже у некој економији, да се види да ли ће мање дејствовати“. То је такође потврдио и у својој одбрани опт. **Дарко Перић** да је по наређењу опт. Миодрага Димитријевића, затворене мештане на економији обезбеђивало и неколико војника ПД чете.

Према томе, потпуно је јасно да је затварање мештана у дворишту задруге 17.10.91.године било по договору опт. Миодрага Димитријевића и опт. Љубана Деветака, што уосталом потврђују и бројни сведоци – да су у претресу пре затварања учествовали и припадници територијалне одбране Ваљево и то један са надимком „Боксер“, као и добровољци јединице „Душан Силни“.

Да су опт. Миодраг Димитријевић и опт. Љубан Деветак на састанку одржаном дана 17.10.91.године у поподневним часовима постигли договор о акцији претреса терена у рејону винограда и коришћењу мештана хрватске националности као живог штита и заштите од минских поља непријатеља, потом наредили: опт. Димитријевић опт. Дарку Перићу, а опт. Деветак појединим припадницима јединице „Душан Силни“ и двојици припадника ТО Ловас да буду мештани водичи, утврђује се из одбране опт. Дарка Перића који наводи да је такву наредбу добио од опт. Миодрага Димитријевића и да је на том састанку био присутан опт. Љубан Деветак, наводи сведока Борислава Михајловића, Љубодрага Јелића, који потврђују присуство опт. Љубана Деветака на том састанку, сведока Илије Кресојевића који тврди да је њему и Милану Рендулићу опт. Љубан Деветак наредио учешће у овој акцији, одбране опт.Зорана Косијера, који на записнику од 28.05.2007. године тврди: „Са 90% сигурности могу рећи да је Љубан Деветак рекао да заробљенике поведемо испред нас и да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село и да се предају“, те одбране опт. Драгана Бачића на записнику од 28.05.2007. године који тврди да му је Воркапић који је касније погинуо од бомбе, а иначе је био близак са Љубаном, рекао да је Љубан наредио да преузму људе из задруге и

воде, с тим што је опт. Бачић тврдио наводно на рад у силос, а током поступка је несумњиво утврђено где су их водили.

Из исказа сведока **Ратка Ђокића** – команданта Четврте оперативне зоне ТО Ваљево и иначе надређеног опт. Миодрагу Димитријевићу на простору Републике Србије, утврђено је да је управо њему приликом посете Ловаса опт. Миодраг Димитријевић рекао: „Друже пуковниче, убише нас снајперисти са овог брда, ја ћу да покренем да идемо у „чешљање“, на шта му је он скренуо пажњу да то не чини и да се обрати потпуковнику Душану Лончару о употреби јединице, што све напред наведено јасно указује и ко је опт. Миодрагу Димитријевићу био надређени у Републици Хрватској, као и по чијој наредби је покренута противдиверзантска чета ТО Ваљево.

Према томе, несумњиво је утврђено да су опт. Миодраг Димитријевић и опт. Љубан Деветак својим потчињенима издали напред наведено наређење, при чему су били потпуно свесни да се његовим извршењем доводи у опасност живот цивила и да ће они бити изложени тешким душевним патњама.

Осим тога, даље активности опт. **Љубана Деветака** несумњиво упућују на закључак да је у свему овоме учествовао, јер он 17.10.91.године у сумрак издваја око 12 људи из скупине затворених мештана и то оне који ће му требати за рад, знајући да ће осталима бити доведен у опасност живот, а што је утврђено из исказа многобројних напред наведених сведока, те исте ноћи у кући Боре Кесер приказује аудио-видео снимак са годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу, где појединим припадницима оружане групе „Душан Силни“ указује речима: „Е сада видите, браћо, ко су нам непријатељи“, што се утврђује из одбране опт. Петронија Стевановића, чиме их је са умишљајем подстрекао да наредног дана нечовечно поступају према затвореним мештанима хрватске националности и да врше повреде њиховог телесног интегритета, што се и десило наредног дана, а чему је присуствовао и опт. Љубан Деветак, тако што је прозивањем издвајао мештане и то њих око двадесетак који су потом брутално претучени у његовом присуству, управо од оних лица која је опт. Љубан Деветак подстрекавао – опт. Петронија Стевановића који је неколико лица убадао ножем, као и других припадника јединице „Душан Силни“. И сам опт. Љубан Деветак не спори своје присуство у задрузи 18.10.91.године, те да је неке људе издвојио, као и да је дошло до повређивања телесног интегритета цивила, а из исказа бројних сведока-оштећених утврђено је да им је управо Љубан Деветак говорио да иду у бербу грожђа, што потврђују сведоци Стјепан Пеулић, Петар Вулета, Томислав Шелебај и други. Из исказа Милка Кесера, Бранке Балић, Јелене Лукетић, Славка Лукетића, Антона Лукетића, Томислава Шелебаја, утврђује се да је истом приликом опт. Љубан Деветак Ђуку

Лукетића послао по оца Петра и брата Анту, са још једним добровољцем, који су убрзо доведени и након тога били брутално претучени, од којих је Анте Лукетић био избоден ножем.

Одговорност опт. Дарка Перића

Одговорност опт. Дарка Перића се утврђује из његовог потпуног признања. Он се у овом поступку бранио од неистинитих одбрана опт. Миодрага Димитријевића и Радована Влајковића, који су у намери да избегну сопствену одговорност покушали да увећају одговорност опт. Перића. Опт. Перић као резервни капетан прве класе и командант противдиверзантског одреда ТО Ваљево када је примио наређење од опт. Миодрага Димитријевића, да се цивили воде као обезбеђење од непријатељске ватре и ради заштите од непријатељских минских поља, био је дужан да одбије такво наређење, које очигледно представља кривично дело и о томе обавести непосредно вишег старешину или старијег од лица које је наређење издало, а уколико му није било познато ко је претпостављени опт. Димитријевићу, био је дужан да такво наређење безусловно одбије и не преноси га својим потчињеним старешинама. Опт. Перић то није учинио, већ је наређење пренео својим потчињенима, инсистирао на његовом извршењу, јер када су војници ПД чете негодовали због таквог наређења, он им је претио војним судом, што и сам наводи. Вођење заштићених лица у војну акцију у којој им живот може бити угрожен је недозвољено и свакако да је опт. Перићу као официру то морало бити познато. Осим тога, непознавање правила међународног права не искључује његову кривичну одговорност. Преношење наређења вишег претпостављеног старешине се такође врши наређењем, што је опт. Дарко Перић и учинио наредивши својим потчињеним старешинама да изврше задатак, а био је дужан да одбије извршење оваквог наређења, на основу чл. 53. Закона о служби у оружаним снагама, те на основу члана 37. Правила службе оружаних снага, јер је било очигледно да извршење овог наређења представља кривично дело, с обзиром да и сам оптужени Перић наводи да је потпуковник Димитријевић рекао да се заробљени воде као сигурносни тампон, да се по војсци неће дејствовати и да буду гарант да неће налетети на њихова минска поља, што јасно указује да се ради о живом штиту и да живот цивила може бити угрожен.

Одговорност опт. Радована Влајковића

Опт. Влајковић се брани да је он одбио наређење команданта одреда, опт. Дарка Перића да иде у акцију претреса винограда и да је

Перић одредио да акцијом и четом командује добровољац јединице „Душан Силни“, као и да му није било познато да ће заробљени цивили бити вођени у ову акцију, међутим, овакву његову одбрану суд није прихватио јер је нелогична, неуверљива, контрадикторна сама себи и другим изведеним доказима и своју одбрану је опт. Влајковић мењао током поступка.

Пре свега, опт. Влајковић нема логично објашњење зашто је ишао у извршење задатка, уколико је одбио наређење, те зашто није обавестио вишег старешину. Он у својој првобитној изјави тврди да је увече Дарко Перић рекао да ће користити заробљенике у овој акцији, а на претресу мења одбрану, наводећи да му то није било познато, потом у истој изјави тврди да је извршио селекцију и одабир војника за акцију, а на претресу наводи да су то учинили командири водова, затим наводи да је он био иза чела колоне, пар метара са десне стране, а на претресу тврди да је био у средини, те такође у својој првој изјави наводи да је Дарко постројио заробљенике испред задруге, а на претресу да је то учинио командир одреда „Душан Силни“. Даље наводи да су и командири водова одбили Дарково наређење, мада они то сви негирају. У истрази је тврдио да нико није убијен током кретања од задруге према детелини, а на претресу тврди да јесте али да је он то касније чуо, такође у својој првобитној изјави тврди да на детелини није било паљбе из ручног наоружања, а на претресу тврди да јесте и из многобројних доказа то се несумњиво утврђује, те наводи да није било неконтролисаног пуцања уз пут док су се кретали од задруге према детелини, иако је раније тврдио да је било неконтролисаног пуцања. Такође наводи на једном претресу да он војсци преноси да не учествује у задатку, а на другом претресу наводи „ја немам права да кажем војсци да не учествује у задатку“, те наводи да је његова јединица била задужена шлемовима, а потом опет мења наводе и каже да нису били задужени шлемовима. Наводи такође да је у моменту када је цивил био близу мине, пошао да прекине акцију и да види која је врста мине, што је потпуно контрадикторно његовој целој одбрани да он који није водио акцију, исту прекида. Потврђује наводе командира трећег вода сведока Мирослава Плавшића да је после критичног догађаја објашњавао Дарку да није он могао да води акцију, већ „Душан Силни“, па се поставља питање, зашто је опт. Влајковић ово објашњавао опт. Перићу, ако је Перић и поставио некога из „Душана Силног“ да води акцију као што то опт. Влајковић у својој одбрани неистинито наводи. Логичан одговор на ово питање је да опт. Перић није одредио добровољца јединице „Душан Силни“ да командује четом, што се потврђује бројним доказима.

Да опт. Радован Влајковић није одбио наређење опт. Перића, несумњиво се утврђује из одбране опт. **Перића**, који јасно и категорично наводи да му опт. Влајковић никада није одбио наређење,

па ни критичном приликом. Командири водова **Мирослав Плавшић** и **Живан Стојковић** такође немају сазнање да је њихов командир чете одбио наређење, чак сведок Мирослав Плавшић тврди да нико није одбио да иде на задатак. Бројни војници саслушани у својству сведока, припадници чете опт. Радована Влајковића, немају сазнање да је опт. Радован Влајковић одбио наређење, нити је било ко од старешина рекао да ће неко други командовати њиховом четом, а такође већина сведока наводи да њима добровољци јединице „Душан Силни“ нису издавали никакве наредбе, већ цивилима. Једино сведок Саша Симовић иначе курир командира чете Влајковића, иако то у истрази није тврдио, на претресу тврди да је Радован Влајковић одбио наређење на састанку, који исказ у том делу суд није прихватио, јер је у истрази јасно рекао да није имао информацију шта се дешавало на састанку, а није имао ни логично објашњење зашто мења исказ. Сведок **Мирослав Плавшић** тврди да се Влајковић током кретања колоне од задруге према детелини шетао дуж колоне, био у средини, потом долазио на крај колоне, где су били војници трећег вода, сведок **Томислав Саватић** наводи да су били поређани по водовима, први, други и трећи вод, док су се кретали од задруге према детелини, њихови командири чете и водова су били са стране ових цивила и ишли тамо-вамо, сведок **Бранислав Исаиловски** наводи да су до пољопривредне задруге одведени од стране командира чете и командира водова, сведок **Саша Симовић** наводи да им је командир чете Влајковић рекао да је добио наређење од Перића да чета иде у претрес винограда, те њему као свом куриру рекао да позове сву војску која је изашла на ходник, сведок **Драгош Лекић** тврди да су их обавестили Јосиповић и Влајковић да треба да иду до пољопривредне задруге и тамо их одвели. Из исказа свих ових сведока је потпуно јасно да је опт. Влајковић приступио реализацији добијеног наређења.

Сведок **Милан Малетић** тврди да је њих тридесетак војника ушло у двориште земљорадничке задруге заједно са командиром вода Јосиповићем и командиром чете Влајковићем, а да нити од једног старешине нису добили информацију да ће њима командовати неко други, а не и њихове старешине, те да на терену војницима њихове чете нису командовали припадници јединице „Душан Силни“, већ су цивилима издавали наређења, а један од њих им је рекао: „ко наиђе на мину да дигне руку и да каже ево је“, па када је један од Хрвата наишао на мину, рекао је „ево је“, уследила је наредба припадника јединице „Душан Силни“ да стану и када су сви стали, тада је тај из „Душана Силног“ заједно са Влајковићем кренуо да демантирају мину. Овај цивил се бацио на мину и тада је дошло до експлозије и пучњаве. Сведок **Станко Параментић** такође потврђује да нико није одбио наређење, чуо је да ће цивили ићи са њима као нека заштита од снајперских дејстава, а да су током ове акције били постројени по водовима, најпре први, други, па трећи вод. Сведок **Зоран Јовановић**

објашњавајући ситуацију пре експлозије, тврди да у тренутку када је један Хрват био у близини мине и рекао „ево једне мине“, у његовом правцу су потрчали командир чете Влајковић и још два добровољца, након чега се тај цивил бацио на мину и Влајковића је један гелер погодио у ногу, те је сведок објаснио да је пре тога једна мина већ била скинута и донета на пут. Сведок **Драгош Лекић** је рекао да је командант одреда Перић био у задрузи и да су их до исте довели Влајковић и Јосиповић. Сведок **Иванковић Зоран** тврди да су успут људе испитивали и помињали минско поље, сведок **Зоран Јовановић** да су се цивили држали за руке и померали ноге као да косе, што су уосталом потврдили и бројни оштећени сведоци који су преживели трагичан догађај на минском пољу, као и то да им је пре њиховог кретања кроз детелину говорено да ће ићи разминирати, а не у бербу грожђа.

Имајући у виду наводе многобројних сведока – оштећених, да су се кретали и по ширини и по дужини детелине, а да је један део војника ваљевске чете ушао у детелину тек када је иста била испитана по њеној ширини и да су ушли у тај део детелине који су цивили већ прешли, а већи део војника ваљевске чете остао је на асфалтном путу, онда је потпуно јасно на основу многобројних доказа да опт. Радован Влајковић не само да није одбио наређење опт. Дарка Перића, већ да је са својом четом учествовао у овој акцији и од самог почетка приступио извршењу наређења - вршио одабир војника који ће да иду у акцију, водио војнике од школе до задруге где су били заробљени мештани, потом се са њима кретао у оружаном пратњи водећи цивиле, затим када је био потпуно свестан да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља, он у томе и даље учествује заједно са својим војницима, иако то излази из оквира наређења које је примио.

Опт. Радован Влајковић је био дужан као командир чете када је добио наређење од опт. Дарка Перића да одбије његово извршење, јер исто очигледно представља кривично дело, што није учинио, а неистинито се брани да јесте, те је такође био дужан да одмах обавести вишег претпостављеног старешину или старијег од лица које је наређење издало, што му налажу Правила службе оружаних снага и Закон о служби у оружаним снагама, што он све није учинио, па чак и ако се претпостави да је био затечен комплетном ситуацијом и да, како наводи, није смео да реагује од добровољаца „Душан Силни“ и изда било какво наређење о забрани даљег извршења задатка, најмање што је могао да учини, то је да нареди војницима своје чете да се повуку са извршења задатка и то је најпре требао да нареди оног момента када је угледао повређене цивиле који се изводе из дворишта задруге, потом успут када је један цивил убијен, и на крају, на самој детелини када је видео да ће цивили бити коришћени за разминирање минског поља.

Стога је потпуно јасно да је опт. Радован Влајковић приступио реализацији добијеног наређења од опт. Дарка Перића, те да је мимо добијеног наређења са војницима своје чете учествовао и у акцији разминирања. Његова одбрана да је он одбио наређење и да је Дарко рекао да ће четом и акцијом командовати командир одреда „Душан Силни“, је потпуно неуверљива и очигледно срачуната на избегавање кривичне одговорности.

Одговорност опт. Радисава Јосиповића

Опт. Радисав Јосиповић се брани да он ни од кога никакво наређење није добио, а да је у акцију претреса терена у рејону винограда ишао са 20 припадника његовог вода. Оваква одбрана опт. Јосиповића је потпуно нелогична, па ни сам оптужени не може да објасни на претресу, зашто је онда он ишао на задатак, ако није добио ни од кога никакво наређење. Уколико наређење команданта одреда опт. Дарка Перића опт. Јосиповић не сматра наређењем, онда су правила војне службе нешто што је за њега непознато. Међутим, свакако да није тако, јер на главном претресу од 17.09.2008. године оптужени Јосиповић, изјашњавајући се о састанку од 17.10.91.године између команданта одреда, командира чете и свих командира водова, тврди: „Закључак састанка је био пренети људима шта је командант одреда рекао, што смо ми и учинили. Командир чете, ја и остали командири водова смо сишли и испричали војницима шта се на састанку дешавало, пренео им шта ће да раде, рекао да јединицу очекује задатак-претрес винограда и садржај тог задатка“. Према томе, из овог дела одбране опт. Јосиповића потпуно је јасно да су командир чете, опт. Влајковић и командир вода, опт. Јосиповић пренели наређење команданта одреда војницима.

Одбрана опт. Јосиповића се сводила на то да потврди одбрану командира чете, опт. Влајковића да је он одбио наређење команданта одреда и да је командант одреда, опт. Перић одредио добровољца јединице „Душан Силни“ који ће да командује јединицом, што је напред наведеним доказима цењеним код одбране опт. Влајковића потпуно демантовано, а сем тога и њихове одбране су у том делу биле контрадикторне, јер опт. Влајковић тврди да је то било на састанку у вечерњим часовима, а опт. Јосиповић да је то било ујутру, а из исказа друга два командира вода **Мирослава Плавишића** и **Живана Стојковића** се утврђује да никаквог одбијања наређења није било, што су потврдили и бројни сведоци – војници ПД чете, наводећи да им нико од старешина није рекао да је командир чете одбио наређење и да ће неко други командовати четом. Сем тога, и опт. Влајковић и опт. Јосиповић, као и војници припадници ПД чете нису могли да кажу, које им је то наређење било који добровољац јединице „Душан Силни“ издао.

Имајући у виду да је изведеним доказима несумњиво утврђено да опт. Радован Влајковић није био ван своје командне улоге, командира чете, онда је улога опт. Радисава Јосиповића као командира вода, у критичном догађају била знатно мања при извршењу задатка. Тужилац опт. Јосиповића и није тужио да је он нешто наређивао, већ да је са војницима свог вода учествовао у нечовечном поступању, а касније и наношењу великих патњи цивилима. То што тужилац није тужио остала два командира вода, не искључује кривичну одговорност опт. Јосиповића као командира првог вода. Потпуно је јасно да опт. Јосиповић ову селекцију доживљава као неправедну, али ту неправду суд не може да исправи, изузев делом кроз одлуку о казни, а имајући у виду да је одговорност опт. Јосиповића једнака одговорности сваког командира вода и нешто већа од одговорности војника, који су учествовали у овом догађају.

Опт. Јосиповић је у конкретној ситуацији сходно напред наведеним Правилима војне службе био дужан да одбије ово наређење, да се цивили користе као живи штит, јер је очигледно да извршење овог наређења представља кривично дело, што он није учинио, већ је и поред тога што је видео повређене људе, потом да се убија човек успут и на крају да се коришћењем цивила спроводи акција разминирања минског поља, наставио да са војницима свога вода у свему томе учествује. Ако већ није одбио наређење команданта одреда, у току извођења задатка, требало је да одустане од даљег извршења и позове војнике свога вода да исто учине, посебно када су видели да је убијен цивил Бошко Бођанац, а и касније када је било очигледно да цивили разгрћу детелину ногама и тиме служе за претраживање минског поља.

Одговорност опт. Јована Димитријевића, Драгана Бачића, Саше Стојановића, Зорана Косијера

Одговорност опт. ЈОВАНА ДИМИТРИЈЕВИЋА несумњиво је утврђена из следећих доказа и то:

Из исказа сведока-ошт. **Томислава Шелебаја** који наводи да је вођа страже био стар око 27 година, висок око 175-180 цм, са маскирном униформом, имао црне наочаре, аутоматску пушку, његови су га звали „Јоца“ рањен је у току ове акције и први пут га је уочио у дворишту задруге. Наредио им је да стану испред поља детелине, да се построје у један ред, ухвате за руке, јер ће морати проверити има ли у пољу мина, потом је наредио да крену напред, прво по ширини детелине, а потом по дужини. Чуо је да је Иван Краљевић нехотице активирао мину, потом се зачула експлозија и повици „Јоца рањен“.

Сведок **Милан Радмиловић** помиње једног од стражара, високог, црног, зечије усне, са тамним наочарима. Оптужени одговара том опису, има зечију усну, а у завршној речи његов бранилац је потврдила да се наводи сведока-оштећеног Радмиловића односе на опт. Јована Димитријевића, који је прихватио завршну реч свог браниоца.

Опт. Јован Димитријевић потврђује да је имао маскирну униформу, да је рањен у овој акцији, што је утврђено и другим доказима, као и медицинском документацијом, те опт. Димитријевић потврђује да је то јутро био у дворишту земљорадничке задруге на доручку, а када је схватио да га опис сведока-оштећеног Шелебаја разоткрива, као једног од оних који је давао наредбе цивилима, онда је тврдио да му надимак није Јоца, иако је истражном судији приликом давања личних података, саопштио тај надимак, те је током давања исказа код истражног судије рекао: „У мом друштву, у тој акцији није био ниједан Јоца, сем мене“. Такође, са истих разлога негира да је имао аутоматску пушку, већ тврди да је имао полуаутоматску пушку, а из исказа његовог кума Горана Јеремића, припадника исте групе и исте јединице „Душан Силни“, утврђује се да су сви имали аутоматске пушке. Такође је имао и тамне наочаре, што потврђују и сведоци-оштећени Томислав Шелебај и Милан Радмиловић.

Из исказа сведока **Саше Симовића** се утврђује да је на ливади један за кога је чуо да се зове Јоца, давао наредбе цивилима да се ухвате за руке и да се крећу кроз детелину.

Из исказа сведока **Николе Вуковића** се утврђује да је Јован Димитријевић звани Јоца био у његовој групи, којом су командовали Борислав Михајловић звани „Бата“ и Зоран Обреновић звани „Аждаја“ и да је касније у вези трагичног догађаја на минском пољу, чуо од Драгана Бачића и Јована Димитријевића, да су на терену вршили разминирање, те да је један од тих Хрвата видео мину, подигао руку у знак да је наишао на исту, па су ту прву мину отклонили, а када је настављено даље да се иде, други је дигао руку, Јован Димитријевић је притрчао да би мину уклонио и тај исти Хrvat се бацио на мину, услед чега је Јоца рањен.

Из исказа сведока **Зорана Иванковића** припадника ПД чете утврђује се да су припадници јединице „Душан Силни“ распоређивали у врсту цивиле, испитивали их и помињали минско поље, водећи разговор са тим Хрватима као да су га они поставили, те да су тим цивилима све време наређивали ови из јединице „Душан Силни“, а њима нису издавали наредбе.

Да су наредбе цивилима давали припадници јединице „Душан Силни“, потврдили су и други војници ПД чете, као и сведоци-

оштећени Андрија Балић, Емануел Филић, Јосип Сабљак, Павле Шимуновић, као и сам Томислав Шелебај, апострофирајући опт. Јована Димитријевића као вођу страже.

Из одбране *опт. Дарка Перића* је утврђено да је од потпуковника Миодрага Димитријевића чуо да се тај који ће командовати добровољцима јединице „Душан Силни“ у акцији претреса терена зове Јоца.

У *подсетнику - бележници опт. Миодрага Димитријевића* везано за акцију претреса терена је уписано: „Овде ће Бата и Ступар да одаберу неколико својих најбољих људи (Јоца)“.

Из одбране *опт. Драгана Бачића* утврђено је да су Слободан Хрњачки, он, Јован Димитријевић и један Хрват са брковима били на челу колоне.

Опт. Јован Димитријевић се најпре бранио да он не припада јединици „Душан Силни“, па је зато суд проверавао да ли је био на неком од ратишта, са овом јединицом, а не да би, како то његов бранилац наводи, кренуо у лов на њега. Током поступка је несумњиво утврђено да је опт. Јован Димитријевић припадао јединици „Душан Силни“, што потврђује командир његове групе у овој јединици Борислав Михајловић, те припадници ове јединице Горан Јеремић и Никола Вуковић и што је утврђено бројним другим доказима, као и то да је био на ратишту у Тењи, а што је оптужени и сам после потврдио на главном претресу од 24.01.2011. године.

Опт. Јован Димитријевић у својој одбрани наводи да су цивили ишли у правцу силоса, а за њима он, Бачић и још један добровољац, не сећа се који, а из одбране опт. Зорана Косијера утврђено је да је он био тај трећи добровољац на десном крилу, у правцу кукуруза. Опт. Радован Влајковић тврди да је тај добровољац што је командовао рањен по лицу, а опт. Радисав Јосиповић у својој одбрани наводи да је видео да је тај добровољац што је командовао рањен у ноге и да је из клечећег положаја пуцао у заробљенике, а ватру је отворио још један са десне стране мало изнад њега. Опт. Јован Димитријевић потврђује да је у акцији рањен у пределу скочног зглоба и у корену носа, односно пресечена му је вена између очију, а ови наводи опт. Радисава Јосиповића да је тај што је командовао рањен у акцији и то по ногама и да је из клечећег положаја пуцао у заробљенике, су управо разлог што опт. Јован Димитријевић тврди да је био у несвести. Сасвим је могуће да је још неки припадник оружане пратње рањен у овој акцији, али је једини опт. Јован Димитријевић звани „Јоца“ идентификован као лице које издаје наредбе цивилима и које је рањено, а уз то је био на

блиском одстојању од Ивана Краљевића, односно потрчао је у том правцу као што и сам наводи.

Имајући у виду све напред наведено, одбрана опт. Јована Димитријевића да је случајно кренуо са Драганом Бачићем и цивилима у бербу воћа, те да је случајно ишао по тој ливади, у којој су цивили ногама разгртали детелину, па иако се плаши мина из радозналости кренуо када је чуо повике „стој, мина“, од стране суда није прихваћена, јер је нелогична, крајње неуверљива, у супротности са изведеним доказима и срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности.

Одговорност опт. САШЕ СТОЈАНОВИЋА, а то да је као један од припадника јединице „Душан Силни“ наређивао цивилима да се крећу по детелини, а све у циљу проналажења минског поља и разминирања истог, утврђена је из исказа сведока оштећеног **Емануела Филића** који каже да је један војник који се звао Саша и био из Београда, те имао СМБ униформу, црне косе, чије је име сазнао, јер је стражарио док је био затворен у канцеларији изнад механичке радионе и овај му се тако представио, рекао им да се ухвате за руке, да се развуку у њиви, те да се крећу, најпре по ширини детелине према брду и кукурузима, а потом када су прошли целу ширину детелине, речено им је да се спусте према асфалту, затим су се кретали по дужини детелине према „Борово“ фабрици. Иначе им је Саша пре тога рекао да су усташе поставиле мине, те да они морају мине пронаћи и исте разминирати, а он их је постројавао и када су били испред задруге. Касније, после експлозије и трагичног страдања мештана, давао је појединима инструкције за разминирање минског поља.

Опт. Саша Стојановић као и сведок Борислав Михајловић потврђују да је опт. Саша Стојановић држао стражу испред тог затвора у земљорадничкој задрузи, где га је сведок-оштећени Емануел Филић први пут и видео те сазнао његово име.

Да је опт. Саша Стојановић и након експлозије и пушчане паљбе, те смртог страдања и повређивања цивила давао инструкције за разминирање, потврдили су својим исказима сведок ошт. **Милан Цоњар** који каже да је војник у СМБ униформи кога су звали Саша, са цесте заповедао да скидају мине, сведок ошт. **Томислав Шелебај** који тврди да је један кога су звали Саша са пута давао упутство за разминирање, имао код себе двоглед, сведок **Милан Радмиловић** који такође тврди да је војник у СМБ униформи кога су звали Саша, давао инструкције за разминирање и имао код себе двоглед, сведок оштећени Андрија Балић који наводи да је један у СМБ униформи наредио да устану и да деактивирају мине по његовим упутствима, сведок-

оштећени Петар Вулета који тврди да је млађи војник у СМБ униформи наређивао разминирање и давао упутства, а он, Ђука Радочај и Драган Кризманић скинули су 15 мина.

Сведок **Станко Параментих** тврди да је један од тих непознатих добровољаца који се очигледно добро разуме у мине и који је изгледао као неки дечкић давао упутства цивилима који су остали неповређени да приђу минама и да их погледају који је тип мине и он им је објашњавао на који начин да исте разминирају. У судници на главном претерсу сведок је у опт. Саши Стојановићу препознао тог дечкића. Сведок **Мирослав Плавшић** такође потврђује да је један у СМБ униформи давао цивилима инструкције како да разминирају мине и да је на тај начин разминирао око 15 мина, што је исто потврдио и сведок Зоран Милић.

Опт. Саша Стојановић потврђује да је критичном приликом имао СМБ униформу, а негира да је цивилима давао упутства за разминирање, која одбрана од стране суда није прихваћена, јер је то несумњиво доказано исказима напред наведених сведока-оштећених, као и одбраном опт. Зорана Косијера.

Опт. Зоран Косијер такође потврђује да је опт. Саша Стојановић са пута давао инструкције цивилима како да деактивирају мине, објашњавајући да им је говорио да се полако крећу и када угледају жицу значи да је ту потезна мина и онда им показао како да њој приђу, осигурач да не помере и на тај начин да изваде експлозив из тела мине и да је оставе, па је на тај начин уклоњено доста мина.

Сведок – оштећени Јосип Лукетић наводи да је упуте за разминирање давао један који је био из Београда, стајао је 70 метара удаљен и двогледом је пратио разминирање.

Из исказа сведока Горана Јеремића, припадника јединице „Душан Силни“ и то групе у којој су били опт. Јован Димитријевић, Драган Бачић, Саша Стојановић и Зоран Косијер, утврђено је да су Зоран Обреновић звани „Аждаја“ и Борислав Михајловић звани „Бата“ били упознати да се на 400 метара од силоса налази минско поље, јер су враћајући се из Шида, видели како војска копа рупе, те нешто минира, а након доласка у село, Љубан Деветак им је рекао да војска нешто минира и да не смеју тамо да се враћају.

Из одбране опт. **Јована Димитријевића** утврђује се да је опт. Саша Стојановић пре поласка на извршење овог задатка, био у задрузи.

Чињеница да је опт. Саша Стојановић и након повређивања и смртог страдања цивила инсистирао да се настави са акцијом

разминирања минског поља, јасно указује да су добровољци јединице „Душан Силни“ добили такав задатак од непознатог налогодавца, који је опт. Стојановић извршио до краја.

Стога имајући у виду све напред наведено, несумњиво је утврђено да је опт. Саша Стојановић извршио радње описане у изреци пресуде, а његова одбрана да је сматрао да цивили иду у неке радове и да он није давао инструкције за разминирање, није прихваћена, јер је усмерена искључиво на избегавање кривичне одговорности и компромитована бројним напред наведеним доказима.

Опт. ДРАГАН БАЧИЋ звани „Пљока“ се брани да никада није носио оружје и униформу, да није припадао јединици „Душан Силни“, те да је у Ловасу водио мештане на радове и да је критичног дана то исто чинио по наредби опт. Љубана Деветака, коју му је пренео Воркапић. На челу колоне са цивилима су били он, Слободан Хрњачки, звани „Сајџија“, Јован Димитријевић и један Хрват са брковима. Тврди да су Ваљевци рекли да се сиђе са пута и да је њива са детелином минирана, да би се то проверило.

Одбрану опт. Бачића да није носио униформу и оружје, нити припадао јединици „Душан Силни“, те да је цивиле критичног дана водио у радове, суд није прихватио, јер је потпуно неуверљива, срачуната искључиво на избегавање кривичне одговорности, те демантована бројним изведеним доказима.

Из исказа сведока-оштећених **Јосипе Балић, Славице Антоловић-Туркаљ, Вере Видић, Марије Бадањак**, утврђује се да је опт. Бачић имао и оружје и униформу, свима је био познат по надимку „Пљока“ и препознатљив по наочарима са дебелим стаклима, а сведок-оштећена Марија Бадањак га је и препознала у судници на главном претресу од 19.11.2010. године.

Из исказа сведока **Борислава Михајловића, Горана Јеремића**, одбране опт. **Зорана Косијера, Саше Стојановића**, несумњиво се утврђује да је опт. Бачић припадао јединици „Душан Силни“, имао и оружје и униформу, а из исказа сведока **Николе Вуковића** да је увек носио аутоматску пушку и маскирну униформу, био на ратишту у Старој Тењи са истом јединицом, а у вези критичног догађаја на минском пољу Бачић му је причао да су на терену вршили разминирање минског поља користећи цивили, што му је причао и опт. Јован Димитријевић.

Из одбране **опт. Јована Димитријевића** утврђено је да је опт. Бачић био у дворишту задруге 18.10.91.године, пре него што су цивили поведени.

Да је у ливади засађеној детелином уз помоћ цивила вршено најпре лоцирање минског поља, а потом његово разминирање, утврђено је из бројних исказа сведока-оштећених који су преживели овај трагичан догађај и то: Ивана Мујића, Томе Златка, Стјепана Пеулића, Милана Цоњара, Ловре Герстнер, Антона Кризманића, Андрије Балић, Јосипа Сабљака, Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Емануела Филића, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Драге Сабљак, Влатка Палијана, Владимира Бошњакловића, Јосипа Бошњакловића, Јосипа Оструна, Жељка Сомборца, Љубомира Солаковића, Павла Шимуновића, Драгутина Кризманића. Да су цивили поведени у циљу заштите од непријатељских дејстава, утврђује се из одбране опт. Зорана Косијера и других доказа, те се несумњиво закључује да је у свему томе опт. Драган Бачић учествовао, потпуно свестан због чега се воде цивили у ову акцију претреса терена. Сем тога, оптужени је по сопственом казивању, те по казивању опт. Јована Димитријевића, Саше Стојановића, био у првој линији одмах иза цивила, заједно са опт. Јованом Димитријевићем, опт.Зораном Косијером, те активно учествовао у критичном догађају, заједно са њима, терајући цивиле да газе преко ливаде, разгрћући ногама детелину, а све у циљу проналажења минског поља и њиховог разминирања, што је уосталом, потврдио и сведок **Никола Вуковић**, припадник његове јединице, наводећи да су му управо Драган Бачић и Јоца Димитријевић то причали.

Стога је несумњиво доказано да је опт. Драган Бачић извршио радње за које је тужен.

Оптужени ЗОРАН КОСИЈЕР је у својој првој изјави од 28.05.2007. године датој у полицији у присуству браниоца, при којој је остао код истражног судије на записнику од 30.05.2007. године, објаснио да је наредба за претрес терена потекла од опт. Миодрага Димитријевића, потом Љубана Деветака, а њима добровољцима јединице „Душан Силни“ пренета преко њиховог командира Борислава Михајловића, који им је на доручку у задрузи 18.10.1991.године рекао да се из правца винограда отвара ватра на војску и да зато иду у претрес, а Љубан Деветак им је тада рекао да заробљенике поведу испред њих, да позову одбегле хрватске бандите да не пуцају и да дођу у село и да се предају.

Касније, током овог поступка, опт. Косијер више пута мења своју одбрану, безуспешно покушавајући да анулира своју првобитну изјаву

дату у полицији и пред истражним судијом, прилагођава своју одбрану изведеним доказима и одбранама других оптужених, припадника његове јединице, а посебно жели да заштити опт. Љубана Деветака, наводећи да га уопште не зна, те спомиње неке припаднике у прсканим униформама, називајући их „Пацовима“, које раније никада није спомињао у три своја исказа, при том не објашњавајући шта су то они радили, с обзиром да је по његовој сопственој одбрани он био најближи цивилима у детелини, а ови наводи опт. Косијера су искључиво дати у циљу избегавања сопствене кривичне одговорности.

Да су оштећени цивили вођени као живи штит у акцију претреса винограда и да су потом коришћени за разминурање минског поља, а да су на самој ливади цивили добијали наредбе од припадника јединице „Душан Силни“, како да се крећу по детелини, утврђено је бројним исказима и то на основу исказа сведока-оштећених Андрије Балић, Емануела Филића, Јосипа Сабљака, Павла Шимуновића, Томислава Шелебаја, као и на основу исказа сведока Зорана Иванковића, Милана Малетића и других војника, припадника ПД чете.

Из исказа сведока – оштећене Марије Ђаковић и навода опт. Александра Николајидиса утврђује се да је опт. Косијер у време критичног догађаја био ошишан до главе.

Опт. Зорана Косијера нико од оштећених у судници није могао споменути именом и презименом, али се он сам јавио кроз део своје одбране, да су он и Милорад Воркапић звани „Трнда“ једини били са рањеницима у Дому здравља у Шиду. Из исказа сведока оштећеног **Јосипа Сабљака** се утврђује да је управо тај који је са њима био у Шиду, за кога је он у први мах мислио да је поручник, а после чуо да је припадник јединице „Душан Силни“, дошао за њима путничким аутом, рекао окупљеним мештанима да су они усташе и да кољу српску браћу, терао их да рибају под, а на самој детелини када су већ неки лежали мртви, а други били рањени, тражио је од војске да пуцају у њих.

Из исказа сведока Николе Вуковића се управо утврђује да су цивили коришћени за разминурање минског поља, што је он сазнао у разговору са опт. Јованом Димитријевићем и Драганом Бачићем, а сам опт. Зоран Косијер је у својој одбрани објаснио да је он био у првим борбеним редовима одмах иза цивила, у моменту док су се кретали у правцу „Борово“ фабрике, те такође тврдио да су се претходно кретали по ширини детелине у правцу кукуруза, а потом по дужини.

Такође су неосновани наводи опт. Косијера да је у минском пољу смртно страдало 6-7 цивила, с обзиром да се из одбране опт. Дарка Перића, Радисава Јосиповића, бележнице опт. Миодрага

Димитријевића, исказа сведока Драге Ромића, борбеног извештаја прве дивизије од 21.10.91.године, оперативног дневника Друге бригаде, јасно утврђује да је смртно страдало укупно 17 лица, од којих на лицу места 16, а Јосип Туркаљ је умро на путу до Шида. Из исказа сведока-оштећених преживелих са минског поља, се јасно утврђује за која лица са сигурношћу могу да потврде да су била са њима непосредно пре смртог страдања. Једино за Петра Бадања нико од оштећених није могао са сигурношћу да потврди да је био у његовој близини.

На основу свега напред изнетог, несумњиво је утврђено да је оптужени Косијер извршио радње ближе описане у изреци објављене пресуде, те да је након извршења дела, према повређеним цивилима, испојио изузетну безобзирност, како на ливади, тако и у Дому здравља у Шиду.

Одговорност опт. Петронија Стевановића и Александра Николајидиса

Одговорност опт. Петронија Стевановића је у овом поступку несумњиво утврђена, јер готово да нема сведока који га није споменуо. Остао је упамћен по карактеристичном имену, а у време критичних догађаја био је кратко ошишан, тамнопут, са тетоважама на рукама, на глави имао личку капу, црно-црвене боје са ресама, препознатљив по ножевима које је носио. Овај опис изгледа оптуженог Стевановића утврђен је на основу исказа многобројних сведока и оштећених и то Милана Цоњара, Ловре Герстнер, Томе Златка, Јосипа Сабљака, Петра Вулете, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Јосипа Оструна, Ђуре Антоловића, Марина Мађаревића, Борисава Пребега, Марије Ђаковић и других. Из лекарског извештаја здравствене службе Окружног затвора у Београду потврђено је да опт. Петроније Стевановић има тетоваже по рукама.

Да није било никакве замене идентитета између њега и добровољца Косте Гвозденов, утврђено је по томе што је Коста био црн и низак, те је носио капу товарничког свештеника Бурика, црне боје, а о чему су се изјашњавали сведоци Славко Ступар, Андрија Балић, Јосип Сабљак, Стјепан Пеулић, Антон Кризманић, Вјекослав Балић.

Да је опт. Петроније Стевановић дана **18.10.** у дворишту земљорадничке задруге ***убадао ножем затворене цивиле***, утврђено је из исказа сведока Томе Златка, Ловре Герстнер, Милана Цоњара, Антона Кризманића, Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Марина Мађаревића, Јосипа Петковића, Борисава Пребега, Драгана Милићевића, Слободана Грубача, Милана Малетића, Драге Сабљак, Влатка Палијана, Владе

Бошњаковића, Љубомира Солаковића, а да при томе није било никакве забуне да је то неко други чинио и да је то управо опт. Петроније Стевановић велики број лица убоо ножем, потврдио је опт. Александар Николајидис, те опт. Љубан Деветак, наводећи да се у тој тучи мештана посебно истицао Петроније који је ходао као луд са ножем, при чему опт. Деветак није споменуо да је опт. Стевановића и друге добровољце управо он претходне ноћи подстрекао да то чине, приказујући им касету са прославе годишњице оснивања ХДЗ у Ловасу и говорећи: „Е сада видите браћо ко су вам непријатељи“, а што је у својој одбрани тврдио опт. Петроније Стевановић, а такође је потврђено и исказом сведока Марије Ђаковић да су те касете гледане у кући Боре Кесер.

Да је опт. Стевановић претученом и повређеном *Јосипу Туркаљу ножем секао дугу косу* утврђено је из исказа сведока опт. Ловре Герстнер, Антона Кризманића, Јосипа Сабљака, Томислава Шелебаја, Станислава Франковића, Влатка Палијана, Владе Бошњаковића, Љубомира Солаковића, Вјекослава Балића, Јосипа Петковића, а да је од *затворених цивила скупљао новац* преко Златка Божића утврђено је из исказа сведока Стјепана Пеулића, Ловре Герстнер, Јосипа Сабљака, Петра Вулете, Станислава Франковића, Милана Радмиловића, Драге Сабљака, Владе Бошњаковића.

Да је истом приликом опт. Александар Николајидис тукао људе, утврђено је из исказа сведока – оштећеног *Жељка Сомборца, Драгана Милићевића, Стјепана Пеулића, Слободана Грубача, Марка Филића*, с тим што је из исказа Жељка Сомборца утврђено да је управо њега Аца звани „Коњ“ ударио два пута кундаком аутоматске пушке у главу, а да је цивиле тукао кундаком пушке, потврдио је и сведок Драган Милићевић тврдећи да је он то чинио на дворишту, а и у хангару земљорадничке задруге. Покушај сведока Драгана Милићевића да на главном претресу мења свој исказ у том делу који је иначе јасно дао у истрази, суд није прихватио.

Да је *опт. Петроније Стевановић* у канцеларији замљорадничке задруге *ударао гуменом палицом по леђима Ивана Видића*, током саслушања које је вршио опт. Милан Радојчић и по његовом позиву утврђено је из јасног и уверљивог исказа сведока Вере Видић којој је сада покојни Иван то испричао, а сем тога, опт. Стевановић и сам наводи да је имао палицу, те такође објашњава да је приликом испитивања које су вршили и опт. Радојчић и опт. Девчић, када неће да признају, он позиван да их убеђује.

Да је опт. Петроније Стевановић приликом саслушања цивила *Ђуре Антоловића* од стране опт Милана Радојчића истог *убадао ножем* у пределу леве бутине, а потом након што га је испитивао и

Милан Девчић, опт. Стевановић одвео оштећеног са припадником ТО Милорадом Радојчићем званим „Бајица“ и још једним непознатим до његове куће, где су га убацили у подрум, а потом за њим бацили две бомбе које су експлодирале и на тај начин покушао да убије оштећеног, утврђено је из исказа оштећеног Ђуре Антоловића, те једним делом и казивања његове мајке Марије Антоловић, казивања његове тетке Розине Пејић, као и исказа Стојана Илића, с тим што као што је напред наведено, исказ сведока Илића суд није прихватио у делу где је наводио да је уместо опт. Петронија Стевановића био сада покојни Зоран Калањ, имајући у виду да је из исказа оштећеног Ђуре Антоловића утврђено да га је управо Калањ и спасио, те је сведок Стојан Илић, иначе такође добровољац јединице „Душан Силни“ покушао овим својим измењеним исказом да помогне опт. Стевановићу да за ове радње избегне кривичну одговорност, с обзиром да у првобитној изјави коју је дао на ове околности, сведок Илић уопште није спомињао Зорана Калања.

Да је **опт. Александар Николајидис** дана 17.10.91.године заједно са још неколико припадника оружане групе „Душан Силни“ предузимао радње мучења према **Снежани Кризманић**, тако што је у кући Ивице Франчишковића поступајући по наређењу опт. Љубана Деветака и испитујући ко се налази на аудио-видео снимку годишњице прославе ХДЗ, ударао по глави, заједно са Славком Ступарем, добровољцем званим „Ивица“, док су је остали припадници јединице „Душан Силни“ чупали за косу, претили да ће је силовати и великим ножем прелазили преко њеног врата и тела, утврђено је из јасног и уверљивог казивања сведока-оштећене Снежане Кризманић, а и сам опт. Николајидис је у својој одбрани наводио да је овакво испитивање Кризманићеве вршено по налогу Љубана Деветака.

Да су опт. **Петроније Стевановић** и **Александар Николајидис** дана 10.10.91.године за време напада на Ловас, у коме су учествовали у породичној кући Радочај у улици Млинској, у присуству малолетне деце претили оштећенима **Љубици Адамовић** и **Маријани Радочај** да ће их убити, а опт. Петроније и да ће их силовати, утврђено је из јасног и уверљивог исказа сведока-оштећене Љубице Адамовић, који је потврђен исказима сведока Славољуба Ивановића и Данице Воркапић. Сведок-оштећена Маријана Радочај није могла бити саслушана у овом суду због своје болести, јер су из Републике Хрватске прослеђена два лекарска уверења, да је ова оштећена имала операцију можданих овојница, међутим, није било ниједног разлога да се не поверује исказу сведока-оштећене Љубице Адамовић која није имала мотива да неосновано терети оптужене, а осим тога њен исказ је потврђен и са исказима ова два напред наведена сведока Славољуба Ивановића и Данице Воркапић.

Да су опт. Петроније Стевановић и Александар Николајидис поступајући *по наређењу опт. Љубана Деветака учествовали у убиствима* опт. Николајидис најмање једног, а опт. Петроније Стевановић најмање пет цивилних лица, тако што су их преузимали из дворишта и импровизованог затвора у подруму Месне заједнице, опт. Петроније и испред куће Боре Кесер и заједно са припадницима оружане групе „Душан Силни“ – „Аждајом“, Костом, Николом и другима, одвозили путничким возилима на разне локације где су они убијени од неидентификованих припадника ове оружане групе, утврђено је из исказа сведока Љубодрага Јелића, који тврди да су обојица у томе учествовали, да је чак опт. Александар Николајидис приликом обављања овог задатка био сав крвав од груди па све до белих патика, у ком издању га је видела и сведок-оштећена Марија Ђаковић, затим се опт. Александар Николајидис по исказу сведока Славољуба Ивановића хвалио како је убио више мештана Ловаса, опт. Петроније Стевановић потврђује да је опт. Николајидис у овоме учествовао спомињући поред њега да су у томе учествовали и Ступар, Воркапић, „Аждаја“, а опт. Александар Николајидис такође тврди да је у томе учествовао опт. Петроније Стевановић са Костом, „Аждајом“, да је са њима био мали Новаковић, а из исказа сведока Љубодрага Јелића утврђено је да су обојица у томе учествовали и са њима добровољац Коста и још један високи, за кога опт. Николајидис наводи да је то био сведок Стојан Илић звани „Апатинац“. Из исказа сведока-оштећеног Јосипа Кувеждића, Петра Вулете, Томислава Шелебаја, Стјепана Павличића, утврђује се да су заиста на начин како је то описао Љубодраг Јелић добровољци јединице „Душан Силни“ колима из дворишта Месног уреда одвозили мештане Ловаса и убијали на разним локацијама по селу, у вези чега је Томислав Шелебај потврдио да је браћу Павлић добровољац Никола одвезао „Голфом“, сведок Стјепан Павличић је видео 18.10.91.године када су их из Месног уреда добровољци јединице „Душан Силни“ изводили браћу Павлић и стављали у ауто, као и Анту Лукетића, а сведок-оштећени Јосип Кувеждић видео када су Петра Лукетића и његове синове возилом марке „Рено-11“ које је иначе његово возило, одвезли, при чему су двојица била на хауби возила, а то је иначе виђао у више наврата и ти мештани више никада нису били виђени међу живима.

Да су обојица оптужених, и Петроније Стевановић и Александар Николајидис у овоме учествовали, несумњиво је утврђено и на основу њиховог суочења, те имајући у виду да су наводи сведока Љубодрага Јелића у овом делу потврђени исказима напред означених сведока, а то да су мештани одвожени путничким аутомобилима, а сем тога, сведок Викица Филић такође наводи да су у канцеларију Месног уреда долазили добровољци, Петроније, Аца, Ница, Коста, Аки, те се са Љубаном Деветаком и Миланом Радојчићем састајали и разговарали кога ће убити.

Сведок-оштећени **Петар Вулета** тврди да је више људи који станују у близини гробља видело када је Петроније довео у капелицу на гробљу четири лица, од којих је један био Алојз Кризманић, а која лица су ту и убијена. Из казивања **опт. Александра Николајидиса** утврђено је да је испред куће Боре Кесер **опт. Петроније Стевановић** од **опт. Љубана Деветака** и **Милана Девчића преузео Стипу Долачког**, те одвео у капелицу на гробљу где је убијен, а за које лице је несумњиво утврђено да је заиста и пронађено у капелици на гробљу, заједно са Алојзом Кризманићем, Петром Лукетићем и Ђуком Лукетићем, а што је утврђено из исказа сведока Ивице Филића, Берислава Филића и других који су скупљали лешеве. **Опт. Александар Николајидис** је на фотографијама жртва препознао Стипу Долачког.

Према томе, из напред наведеног несумњиво је утврђено да је у убиствима ова четири лица и то **Петра Лукетића, Ђуке Лукетића, Алојза Кризманића и Стипе Долачког**, који су пронађени у капелици на гробљу, учествовао **опт. Петроније Стевановић**, одвођењем на ово место где су њихова тела и пронађена, а које одвођење је видео сведок-оштећени Јосип Кувеждић и то његовим возилом марке „Рено-11“, а да су на хауби била још два лица, те је њихово довођење од стране **опт. Стевановића** у капелицу на гробљу према казивању сведока **Петра Вулете**, видело више лица, онда је потпуно јасно да је **опт. Петроније Стевановић** учествовао у убиствима ова четири лица. **Опт. Стевановић** је такође учествовао и у убиству **Марина и Катарине Балић**, према наводима сведока **Викице Филић**, а по наредби **опт. Љубана Деветака**, при чему се на основу исказа сведока **Мире Комјат-Антоловић** утврђује да је испред зграде полиције видела Петронија како туче ногама и палицом Балића, који је исте ноћи убијен, што све јасно указује да је **опт. Петроније Стевановић** учествовао у убиствима шест лица, заједно са другим припадницима јединице „Душан Силни“, међутим, да не би прекорачио идентитет оптужбе, суд је у изреци пресуде означио као што је у оптужници и наведено – да је учествовао у убиствима најмање пет лица.

За **опт. Александра Николајидиса** суд није могао да утврди тачан број и идентитет лица, која је са другим припадницима јединице „Душан Силни“ одвезао из подрума Месне заједнице ради убиства, али је несумњиво утврђено из исказа сведока **Љубодрага Јелића, Викице Филић**, казивања **опт. Петронија Стевановића**, и извршеног суочења, да је у томе учествовао, па је у том смислу прихваћен навод оптужнице да се радило о најмање једном лицу, од 16 лица описаних у ставу II тачка 3-г) изреке пресуде, а и сам оптужени се хвалио да је у убиствима учествовао што наводи сведок Славољуб Ивановић, такође припадник јединице „Душан Силни“.

Напред наведене радње свих оптужених, а имајући у виду да су као припадници једне од страна у оружаном сукобу кршили правила Међународног права садржана у Четвртој женевској конвенцији и Другом допунском протоколу, оквалификоване су као ратни злочин против цивилног становништва из чл.142. став 1 КЗ СРЈ, које су сви оптужени извршили са директним умишљајем, а у појединим радњама као што је то наведено у изреци пресуде, у ст. I код опт. Жељка Крњајића и у ставу III код оптужених за догађај на минском пољу, у односу на тежу последицу – смртно страдање цивила, поступали су са евентуалним умишљајем.

Одмеравање казне (олакшавајуће и отежавајуће околности)

Одлучујући о врсти и висини казне, суд је узео у обзир све околности предвиђене чл.41. Кривичног закона СРЈ, које утичу да казна буде мања или већа. Одмеравајући казне оптуженима, суд се определио да опт. Љубану Деветаку изрекне максималну казну затвора за ово дело, имајући у виду његову улогу у предметним дешавањима и бројне отежавајуће околности на страни овог оптуженог. Код осталих оптужених суд је узео у обзир да је степен њихове кривичне одговорности знатно мањи у односу на опт. Деветака, а код старешина ПД чете и одреда ТО Ваљево, имао је у виду да је ова чета која је у Ловас дошла 17.10.91.године злоупотребљена за монструозне и болесне циљеве, при чему се чак и пуцало изнад главе потпуковнику Миодрагу Димитријевићу, не би ли се он застрашио, а ови циљеви били остварени. За старешине ТО Ваљево ово дело је било ситуационе природе, а они се у страху за свој живот и живот својих војника нису војнички понели према цивилима.

1.код опт. Љубана Деветака, пре свега да кажем да суд за разлику од тужиоца, не мисли да је опт. Деветак био некакав самопроглашени командант села, већ да на једном простору стављеном под контролу ЈНА, а на којем је Влада САО СБЗС формирала власт, опт. Деветак није могао остати ван тог система, те је и он био експонент те власти и погубне политике вођене у то време, а чија је жртва и сам постао.

Од олакшавајућих околности на страни опт. Деветака, суд је узео у обзир да је породичан човек, ожењен, отац двоје пунолетне деце, неосуђиван, здравствено стање му је у блажој мери угрожено, сходно његовим годинама.

Од отежавајућих околности, суд је узео у обзир бројност свих облика извршења предметног кривичног дела, затим да код оптуженог постоји висок степен кривичне одговорности, јер је оптужени Деветак имао највећи ауторитет, фактичку власт и утицај у Ловасу у време

извршења дела, те тиме утицао и на друге оптужене, да предузимају инкриминисане радње, користећи своју фактичку функцију, хвалећи се да за њега не важе наредбе војске, како то наводи сведок Марија Ђаковић, злоупотребљавајући у појединим ситуацијама и алкохолисано стање појединих оптужених, поједине награђивао и стимулисао новцем за предузимање недозвољених радњи, те је то чинио на врло лукав и перфидан начин, чинећи то како сведок Мато Мађаревић каже, „у рукавицама“, а користећи и своје политичке и војне везе да у једном релативно дужем периоду потраје такво стање, затим да је захваљујући његовим активностима, смртно страдало преко 30 лица, од којих су у неким случајевима то биле породице са два и три члана – брачни пар Балић, породица Лукетић, браћа Павлић, браћа Сабљак, браћа Пањик, чије последице и данас осећају њихови преживели чланови, потом су убијани потпуно недужни људи – родитељи због тога што им деца припадају другој страни у оружаном сукобу или политичкој странци ХДЗ (Фрањо Панђо, Андрија Девчић, брачни пар Балић и др.) што показује својеврстан кукавичлук и висок степен осветољубивости и безобзирности код оптуженог Деветака. Оштећени који су преживели трагичне догађаје у Ловасу, и данас осећају физичке и психичке последице, које последице посебно психичке ће остати трајне, затим је суд ценио понашање оптуженог Деветака током овог поступка, јер је у пар наврата вређао поједине оштећене и сведоке (Викицу Филић, Вукомана Јовановића) на главним претресима.

2.Опт. Милан Девчић

Код опт. Девчића, суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је породичан човек, ожењен, отац двоје деце, неосуђиван.

Од отежавајућих околности узео је у обзир већи степен кривичне одговорности опт. Девчића због чињенице да је у време извршења дела, био професионални полицајац, те фактички вршио функцију командира милиције, те свакако са позиције те функције био дужан и требао спречавати оваква и слична кривична дела и утицати на друге да то не чине, што је управо у његовом случају било контра, а у појединим ситуацијама опт. Девчић је поступао из осветољубивих побуда као код Стипе Долачког, а што је у судници јасно показао испитујући оштећене ко им је у фамилији био члан ХДЗ, припадник Збора народне гарде или МУП-а, а што у конкретном случају није било у вези са предметом оптужбе, те на тај начин настављао она испитивања која није завршио те давне 1991. године у Ловасу.

3.Опт. Милан Радојчић

Код опт. Радојчића, суд је од олакшавајућих околности узео у обзир да је породичан човек, ожењен, отац двоје деце, неосуђиван.

Од отежавајућих околности суд је ценио да фактичка функција команданта територијалне одбране на којој се налазио, повећава степен његове кривичне одговорности за радње које су предузимане континуирано и у једном дужем временском периоду, при чему је управо он спроводио и реализовао замисли опт. Љубана Деветака и како то поједини сведоци наводе, био његова „десна рука“ и његов заменик, те је узео у обзир и број смртно страдалих лица – најмање 8, на списку за ликвидацију, који је резултат његовог заједничког деловања са опт. Деветаком.

4.Опт. Жељко Крњајић

Од олакшавајућих околности суд је код овог оптуженог ценио да је породичан човек, неосуђиван, ожењен, отац троје деце, од којих је једно дете болесно од епилепсије.

Од отежавајућих околности суд је узео у обзир број смртно страдалих лица у нападу, као резултат деловања оптуженог и припадника његове групе којом је командовао – седам лица, при чему је степен његове кривичне одговорности висок управо због чињенице да је он као командир милиције и командир групе у нападу, био дужан да спречава нападе на цивиле и да их заштити, а не да својим примером негативно утиче на остале припаднике милиције и његове групе, при чему он од првог момента када је кренуо у напад, претучене цивиле води као заштита од минских поља, а такво понашање према цивилима је наставио и даље током трајања напада.

5.Опт Миодраг Димитријевић

Од олакшавајућих околности суд је ценио да оптужени сада има 73 године, да је породичан човек, отац двоје деце, његово здравствено стање, а то да је срчани болесник са уграђеним троструким бајпасом и уграђеним пејсмејкером и уз то и да је дијабетичар.

Од отежавајућих околности код опт. Миодрага Димитријевића, суд је узео у обзир веома висок степен кривичне одговорности, који произилази из чињенице да је опт. Димитријевић у то време био активно војно лице у чину потпуковника, највиши по рангу и чину војни старешина у Ловасу, чија је обавеза била да не дозволи било какво кршење правила међународног хуманитарног права, посебно оних правила која се односе на цивиле. Напротив, он је све радио супротно, забринут за своју безбедност, злоупотребио је свој положај, будући да без наредбе претпостављене команде, у овом случају Друге пролетерске гардијске механизоване бригаде није смео ангажовати припаднике противдиверзантског одреда за претрес терена, што му је

уосталом изричито забранио и командант Четврте оперативне зоне Ратко Ђокић и упутио га да о томе обавести потпуковника Лончара, команданта Друге бригаде, па и поред свих тих упозорења, опт. Димитријевић се одлучио да нареди извршење једне овакве акције уз коришћење цивила, чиме је иницирао и кривичну одговорност опт. Перића, Влајковића и Јосиповића.

Опт. Дарко Перић

Од олакшавајућих околности суд је узео у обзир да је породичан човек, ожењен, отац двоје деце, у потпуности признао извршење кривичног дела и својим признањем допринео правилном и потпуном утврђивању чињеничног стања, испољио осећај кајања још на првом претресу, затим његово понашање после извршеног кривичног дела, у смислу предузетих радњи да се заштите рањени цивили, а узео је у обзир и да је критичном приликом поступао по наређењу свог претпостављеног старешине.

Од отежавајућих околности суд је узео у обзир тежину настале последице, а то да је смртно страдало 17 људи, а 12 теже и лакше повређено, као и то да је у критично време био по чину резервни капетан прве класе, да је био присутан у дворишту земљорадничке задруге, где су цивили повређивани, у чему је чак учествовао и његов курир.

Опт. Радован Влајковић

Од олакшавајућих околности – породичан човек, ожењен, отац двоје деце, неосуђиван, поступао по наређењу надређеног старешине, изразио своје негодовање и неслагање са издатим наређењем, при чему је извршење овог дела за њега било ситуационе природе, на непознатом терену, са непознатим људима и без довољно времена и могућности да се упозна са конкретним задатком.

Од отежавајућих околности суд је узео у обзир тежину настале последице и то број смртно страдалих цивила, као и повређених, те су цењене све околности под којима је ово кривично дело извршено, а то да оптужени као командир чете са својим војницима, учествује у извршењу истог иако је видео да су цивили повређени, иако се успут убија један цивил, те мимо издатог наређења пристаје да са својим војницима учествује и у акцији разминирања минског поља, уместо да је наредио својим командирима водова и војницима да се повуку са извршења задатка.

Опт.Радисав Јосиповић

Отежавајуће околности, тежина настале последице, број смртно страдалих и рањених цивила, те све напред наведене околности под којима је дело извршено.

Олакшавајуће околности – породичан човек, ожењен, отац једног детета, неосуђиван, 2011. године имао је инфаркт и уграђен му стент на артерији, поступао по наређењу претпостављеног старешине, при извршењу наређења био присутан његов надређени - командир чете опт. Радован Влајковић, дело и за њега било ситуационе природе и извршено на непознатом терену у присуству непознатих људи, у кратком временском интервалу и по наређењима више претпостављених старешина, без много размишљања о последицама које могу наступити.

Имајући у виду све напред наведене околности, те посебно ценећи улогу опт. Радисава Јосиповића у извршењу дела, изнад кога су три старешине наредиле или прихватиле овај задатак и чија је улога с обзиром на присуство његовог командира чете, нешто мања од улоге обичног војника, те узимајући у обзир његово коректно понашање на суду, чињеницу да и поред свог здравственог стања и његове болести, наставио уредно да долази на претрес, то је свим овим околностима суд дао значај особито олакшавајућих околности, и уз примену чл.42. и 43. КЗ СРЈ, ублажио му казну испод законског минимума казне прописане за ово дело.

Опт. Јован Димитријевић

Олакшавајуће околности – породичан човек.

Опт. Драган Бачић

Олакшавајуће околности – отац једног детета, његово здравствено стање и то да је ранијих година имао едем ткива мозга са инфарктним огњиштем у развоју, 2011. године имао инфаркт, при чему му је уграђен песмејкер и уз то је и дијабетичар.

Опт. Зоран Косијер

Олакшавајуће околности – породичан човек, отац двоје малолетне деце, неосуђиван.

Опт. Саша Стојановић

Олакшавајуће околности – породичан човек, ожењен, отац једног малолетног детета, неосуђиван.

Отежавајуће околности код оптужених Јована Димитријевића, Саше Стојановића, Драгана Бачића, Зорана Косијера – тежина настале последице – 17 смртно страдалих цивила и 12 повређених, те све околности под којима је кривично дело извршено, а то да се у задатак воде повређени цивили, при чему је један успут убијен, а они ипак настављају да учествују у задатку, иако за њих реално не би било никаквих последица да су одустали од извршења задатка, при чему је првенствени циљ њиховог учешћа био разминирање минског поља, што се очигледно видело на основу поступања опт. Саше Стојановића, затим да су на самој ливади засађеној детелином управо они предузимали одлучујуће кораке и водили акцију издавајући наредбе цивилима, налазећи се у првом реду иза њих и то опт. Јован Димитријевић, Драган Бачић и Зоран Косијер, а опт. Саша Стојановић је и поред насталих последица смртог страдања и повређивања цивила, и даље истрајава на извршењу задатка разминирања, при чему треба имати у виду да су и они поступали по нечијем наређењу, међутим, одбијање оваквог наређења за њих није повлачило никакве последице. Код опт. Зорана Косијера посебно треба ценити као отежавајућу околност његово понашање после извршеног кривичног дела, а то да је тражио од припадника ПД чете да пуцају у цивиле, затим да је приликом њиховог збрињавања у Дому здравља у Шиду за ова лица тврдио да су усташе и да кољу српску браћу, потом терао повређене људе да рибају под у амбуланти, а током главног претреса је његов однос према жртвама био крајње некоректан, те је на једном од главних претреса 21.02.2011.године, када је саслушаван сведок –ошт. Владо Бошњакловић, који је преживео трагични догађај на минском пољу, представљао му се као Анте Павелић, што све заједно показује један висок степен безобзирности у односу према жртвама, који и данас осећају психичке последице овог трагичног догађаја.

Опт. Петроније Стевановић

Олакшавајуће околности – породичан, ожењен, отац двоје деце, делови његове одбране који су били у сагласности са исказима појединих оптужених и сведока допринели су потпунијем и правилнијем утврђивању чињеничног стања.

Отежавајуће околности: бројност свих облика извршења предметног кривичног дела – нечовечног поступања, повреда телесног интегритета, при чему је испољио велику безобзирност и опасност, повређујући већи број лица, као и саучесништво у убиству најмање пет лица, што указује на висок степен кривичне одговорности и друштвене опасности.

Опт. Александар Николајидис

Олакшавајуће околности – својом одбраном у великој мери допринео правилном и потпунијем утврђењу релевантних чињеница и околности, при чему је у поступку активно учествовао доприносећи да се до краја расветле поједини догађаји, показујући на тај начин какав је његов однос према извршеним делима.

Отежавајуће околности: до сада више пута осуђиван, углавном због кривичних дела против имовине.

При одмеравању казне свим оптуженима суд је узео у обзир временски протек од преко 20 година од извршења дела, у којем се већина оптужених вратила нормалном породичном животу, те је посебно ценио прилике у држави које су владале у време извршења дела, са свим медијским и другим притисцима и утицајима који су вршени у то време, а што је додатно допринело извршењу оваквих и сличних кривичних дела.

И још да кажем, оно што је обележило ово четворогодишње суђење, а то да је вршен велики утицај на сведоке, посебно је то било примећено везано за одбрану опт. Љубана Деветака и Милана Девчића, а што је било очигледно у овом поступку кроз измењене исказе појединих сведока, и то су уосталом на претресу потврдили и опт. Александар Николајидис и опт. Жељко Крњајић у завршној речи, а исто је било примећено код одбране опт. Миодрага Димитријевића и Радована Влајковића, да се врши утицај на сведоке, на шта су указивали њихови измењени искази. Такође је било и злоупотребе права одбране у циљу одуговлачења и ометања вођења овог поступка и то одбране оптужених Љубана Деветака и Милана Девчића, због чега су неке процесне радње морале бити понављане, а што је поред обимности доказног материјала додатно утицало на дужину трајања овог поступка.

И на крају да кажем да је овај поступак обележило срамно сведочење официра Југословенске народне армије и још срамније њихово понашање у време критичних дешавања, јер они који су били најпозванији да овде у суду објасне шта се то дешавало у Ловасу и зашто је у тако кратком периоду смртно страдало оволико људи, патили су у овој судници од амнезије, а у време критичних дешавања се нису чак удостојили ни да изброје број смртно страдалих људи на минском пољу, нити да их попишу, а дозволили су да се побацају у ров ископан на гробљу као да су животиње. Уз то треба додати покушај Војног тужилаштва у Београду да прикрије овај догађај, архивирањем кривичне пријаве поднете од Управе безбедности још 1991. године.

У овом предмету се налази драгоцен доказни материјал, који је ово веће брижљиво прикупило за ове четири године, а што оставља могућност тужиоцу да задовољење правде добије и родбина жртава које нису обухваћене измењеном оптужницом, а биле су у првобитно подигнутој оптужници. Садашња оптужница садржи 40 жртава, а не 70 како то медији наводе. Такође по садашњој оптужници нема ни једног припадника ЈНА на оптужници, ово су припадници територијалне одбране Србије. Чули смо у овој судници пуним именом и презименом ко су још актери критичних дешавања, неки су нам били и сведоци, па би стога било правично и за жртве и за оптужене, да тужилац испуни своје обећање дато у завршној речи и позабави се њиховом кривичном одговорношћу. Сем тога, битан сегмент дешавања на овим просторима – исељавање хрватског цивилног становништва, остао је ван домета ове оптужнице. Како се догодило да се са подручја које је стављено под контролу ЈНА (Ловас, Илок и др. места) исељава хрватско цивилно становништво, је само једно од многих питања на које одговоре треба да дају неке више војне и политичке структуре, а тим питањима треба да се бави тужилац.

Захваљујем.

Записничар

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА-СУДИЈА